

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ УНІВЕРСИТЕТ
МИТНОЇ СПРАВИ ТА ФІНАНСІВ**

**Навчально-науковий інститут права та міжнародно-правових відносин
Кафедра історії та теорії держави і права**

**Кваліфікаційна робота бакалавра
на тему: «БИТВА ПРИ БУВЕ 1214 р.»**

Виконала: студент навчальної групи
ІСТ 21-2 спеціальність
032 «Історія та археологія»

БИКОВА Євгенія В'ячеславівна

(прізвище та ініціали)

Керівник: д.і.н., доцент Морозов О.В.
зав. кафедрою історії та теорії держави і права УМСФ
(науковий ступінь, вчене звання, прізвище та ініціали)

Рецензент: Маргулов А.Х., доктор історичних наук,
професор, професор кафедри
міжнародних відносин УМСФ

Дніпро – 2025

АНОТАЦІЯ

Бикова Є.В. «Битва при Буве 1214 р.» Кваліфікаційна робота бакалавра на здобуття освітнього ступеня «бакалавр» за спеціальністю 032 «Історія та археологія». Університет митної справи та фінансів, Дніпро, 2025. 69 с.

Битва при Буве 1214 року є однією з великих подій у сенсі розвитку середньовічного права та формування правових ланок феодальної Європи. Її значення виходить за межі військової перемоги або поразки, так як вона репрезентує складну систему правових відносин між монархами, васалами, церквою та міжнародними коаліціями. В умовах феодального ладу війна була не тільки засобом політичного впливу, але й формою правового регулювання міждержавних відносин, що допомагає розглядати битву при Буве як об'єкт історико-правового аналізу.

Існує необхідність переосмислення військово-правових практик середньовіччя крізь призму антропологічного підходу до права. Сучасні дослідження права з кожним днем вимагають не формального аналізу правових норм, а вивчення соціокультурних передумов їхнього виникнення та функціонування. Саме тому дослідження битви при Буве допомагає поєднати вивчення феодального права, військової юрисдикції та механізмів легітимації конфліктів у XIII столітті.

Ключові слова: військове мистецтво, феодалізм, монарх, коаліція, право війни.

ABSTRACT

Bykova E.V. "The Battle of Buve in 1214". Qualification work for the bachelor's degree in the specialty 032 "History and Archeology". University of Customs and Finance, Dnipro, 2025. 69 p.

The Battle of Bouvet in 1214 is one of the great events in the development of medieval law and the formation of the legal system of feudal Europe. Its significance goes beyond military victory or defeat, as it represents a complex system of legal relations between monarchs, vassals, the church, and international coalitions. Under the feudal system, war was not only a means of political influence but also a form of legal regulation of interstate relations, which helps to consider the Battle of Bouvet as an object of historical and legal analysis.

There is a need to rethink the military and legal practices of the Middle Ages through the prism of an anthropological approach to law. Modern legal research requires not a formal analysis of legal norms, but the study of the socio-cultural prerequisites for their emergence and functioning. That is why the study of the Battle of Bouvet helps to combine the study of feudal law, military jurisdiction and mechanisms of legitimization of conflicts in the thirteenth century.

Key words: military art, feudalism, monarch, coalition, law of war.

ЗМІСТ

Вступ.....	4
РОЗДІЛ 1. ПРАВОВИЙ ТА СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ КОНТЕКСТ БИТВИ ПРИ БУВЕ.....	6
1.1. Феодальне право, васалітет та легітимація війни у XIII столітті.....	6
1.2. Соціальна структура воюючих сторін.....	16
РОЗДІЛ 2. ПРАВИЛА ВЕДЕННЯ ВІЙНИ ТА ЮРИДИЧНІ НАСЛІДКИ БИТВИ.....	31
2.1. Військове право, захоплення полонених та розподіл трофеїв.....	31
2.2. Роль Філіпа II Августа у формуванні правових засад централізованої монархії.....	41
РОЗДІЛ 3. БИТВА ПРИ БУВЕ ЯК ПРАВОВИЙ ТА АНТРОПОЛОГІЧНИЙ ФЕНОМЕН.....	48
3.1. Вплив битви на розвиток королівської влади та правові реформи у Франції.....	48
3.2. Зміни у міжнародному праві після битви.....	52
3.3. Образ битви при Буве в правовій та історичній пам'яті Європи.....	57
ВИСНОВКИ.....	62
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ.....	65

ВСТУП

Битва при Буве 1214 року є однією з великих подій у сенсі розвитку середньовічного права та формування правових ланок феодальної Європи. Її значення виходить за межі військової перемоги або поразки, так як вона репрезентує складну систему правових відносин між монархами, васалами, церквою та міжнародними коаліціями. В умовах феодального ладу війна була не тільки засобом політичного впливу, але й формою правового регулювання міждержавних відносин, що допомагає розглядати битву при Буве як об'єкт історико-правового аналізу.

Актуальність дослідження полягає у необхідності переосмислення військово-правових практик середньовіччя крізь призму антропологічного підходу до права. Сучасні дослідження права з кожним днем вимагають не формального аналізу правових норм, а вивчення соціокультурних передумов їхнього виникнення та функціонування. Саме тому дослідження битви при Буве допомагає поєднати вивчення феодального права, військової юрисдикції та механізмів легітимації конфліктів у XIII столітті.

Аналіз джерел і історіографія теми засвідчують зацікавлення як з боку класичної медієвістики, так і сучасної правової антропології. Джерельну базу дослідження становлять хроніки Жоффруа де Вільгардуена, документи французького двору, а також юридичні трактати, що регламентували відносини між сюзереном і васалом. В історіографії увагу битві приділили такі дослідники, як Жан Фав'є, Жозеф Стрює та Моріс Кенійон, які розглядали битву як політичну гегемонію французької корони. Водночас антропологічний підхід, який дозволяє вивчати соціальні ролі, правову символіку та церемоніальність феодального права в контексті війни, залишається недостатньо опрацьованим.

Методами дослідження є історико-правовий аналіз, компаративний підхід, метод юридичної герменевтики та елементи мікроісторії та

міждисциплінарний підхід, який надає можливість застосувати юридичні, історичні та антропологічні чинники у дослідження соціально-правових практик доби.

Хронологічні рамки дослідження займають період кінця XII - початку XIII століття, коли сформувалися основні передумови конфлікту між французькою та англійською коронами, що завершився битвою при Буве в 1214 році. У цей період відбувається інституалізація феодального права, посилення ролі централізованих монархій і перехід від звичаєвого до кодифікованого права в деяких регіонах Європи.

Територіальні межі дослідження зосереджені на регіонах Північної Франції, на землях навколо міст Буве, Турне та Лілля, що стали ареною протистояння французьких, англійських, фламандських та імперських військ. Також враховується міжнародний контекст, саме вплив Священної Римської імперії та Папства на конфлікт.

РОЗДІЛ 1. ПРАВОВИЙ ТА СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ КОНТЕКСТ БИТВИ ПРИ БУВЕ

1.1. Феодалльне право, васалітет та легітимізація війни у XIII столітті

Феодалльне право було основою правової системи середньовічної Європи в XIII столітті. Це була система правових відносин, яка виникла на основі звичаїв і традицій, що поєднували римське право та місцеві практики. Вона стала основою для організації державних і суспільних структур, де землю надавали правителям для служби васалами, а монархи, у свою чергу, управляли великими територіями через своїх підданих.

Основною ознакою феодалльного права було те, що воно не являло собою єдину централізовану правову систему, а являлося сукупністю норм, що регулювали відносини між різними соціальними групами, такі як, монархи, дворяни, селяни, церква. Але основним елементом цього права було визначення прав і обов'язків між сюзереном і васалом. Васал отримував землю в обмін на військову службу і підтримку свого сюзерена у війнах, а також на виконання адміністративних функцій.

Феодалльне право мало численні модифікації в залежності від місцевих традицій і обставин, що визначало правову культуру у різних частинах Європи. Наприклад, у Франції васалітет був пов'язаний із соціальною структурою, де майже кожен васал мав на меті підтримувати свого сюзерена через військові і адміністративні послуги [7, с. 54-57].

Васалітет, як юридична категорія феодалльної системи, визначав складні стосунки між сюзереном і васалом. Васал отримував землю або інші привілеї від сюзерена в обмін на виконання певних зобов'язань. Крім обов'язків щодо військової служби, васал також зобов'язувався підтримувати свого сюзерена у різних адміністративних справах, вирішувати конфлікти на місцевому рівні або забезпечувати ресурсами у разі необхідності.

Відносини васалітету мали правовий характер і регулювалися формальними договорами. У разі порушення умов васалітету васал міг бути позбавлений своїх володінь, і це могло мати юридичні наслідки, як для васала, так і для його родини. Наприклад, у Франції, порушення васалітетних зобов'язань стало підставою для скасування прав на землю або позбавлення титулу [7, с. 61-73].

При цьому васалітет мав певні відмінності в залежності від рівня підлеглості - від простого васала, що мав місце для служби в армії, до вищих титулів, таких як герцог чи граф, які могли укладати союзи з іншими монархами або правителями [7, с. 64-67].

У середньовіччі війна часто легітимувалася за допомогою релігійного благословення та правових підстав. Монархи використовували церковне благословення, яке надавалося папою або місцевим священнослужителями, щоб виправдати свої дії. У такому сенсі війна мала релігійний характер і часто позначалася як боротьба за захист християнської віри. Також, війни часто трактувалися як виконання династичних прав на території чи трон, що робило їх правомірними у світлі звичаїв феодального права.

З релігійної точки зору, війну можна було оголосити, як «священну», якщо вона проводилася для захисту церкви або для виконання наказу Божого. У такому випадку, війна набувала благословення Папи Римського або місцевих духовних осіб, і це підвищувало її легітимність у очах населення [7, с. 68-70].

Війна в середньовіччі була необхідною для досягнення політичних цілей правителів. Вона надавала можливість монархам і князям розширювати свої володіння, зміцнювати владу, вирішувати спори між васалами, а також стабілізувати внутрішню політичну ситуацію в державі. Війна могла бути частиною стратегії монарха для утримання контролю за територіями та підданими.

Юридично війна визначалася не тільки королем або імператором, але й зобов'язаннями васалів, які були зобов'язані допомагати своєму сюзерену у веденні бойових дій. Військові кампанії також регулювалися міжнародними угодами між державами, які могли включати умови про полонених, землі, мирні договори.

У разі перемоги, частина завойованих територій могла переходити до нового правителя, а частина була повернута до власності королівської династії. Важливим у мирних переговорах після закінчення війни були правові угоди, що забезпечували мир і стабільність у регіоні. Така практика підкріплювала авторитет феодальної системи і підтримувала рівновагу в Європі [3].

Міжнародне право середньовіччя ґрунтувалось на угодах між державами, що укладалися в результаті воєнних конфліктів. Війни мали правові наслідки, так як вимагали укладення мирних договорів, визначення нових кордонів та прав на території. Кожен мирний договір, укладений після війни, мав юридичну силу і часто включав умови щодо передачі землі, викупу полонених або визнання нових титулів.

Однією з рис міжнародного права цього періоду була відсутність централізованих інститутів, які б регулювали ці процеси. Більшість мирних угод укладалися на основі домовленостей між правителями та їхніми васалами. Але, з розвитком феодального права почали з'являтися більш складні засоби для забезпечення стабільності у міжнародних відносинах [3].

Війна в XIII столітті мала вплив не тільки на правовий, але й на соціальний і політичний лад феодальних держав. Відносини між сюзереном та васалом, а також між різними станами, певним чином формувалися на основі результатів військових конфліктів. Після битви чи війни зміна ландшафту земельних володінь могла змінити місцеву соціальну структуру. Часто переможці отримували не тільки землю, а й політичну владу, що дозволяло їм підкоряти або змінювати правовий статус населення.

Загалом, в умовах феодального суспільства війна стала способом соціальної мобільності. Нерідко родини воїнів, які відзначилися в битвах, ставали частиною нової феодальної еліти, отримуючи землі та титули від своїх сюзеренів. Такі зміни сприяли розвитку соціальних структур і розширенню феодальних володінь, але також створювали політичну нестабільність, тому що постійні війни не надавали змоги стабільно управляти великими територіями.

З іншої сторони, військові поразки призводили до великої соціальної дезорганізації, коли васали могли втратити свої землі і титули, а звільнені території переходили під контроль нових правителів. У таких ситуаціях правові наслідки для підданих були серйозними, адже вони могли втратити право на землю, захист і навіть власну свободу. Крім того, війна часто супроводжувалася масовими руйнуваннями, що погіршувало економічну ситуацію [6].

Церква у середньовіччі теж була важливою у процесі легітимації війни. Так як війна часто мала релігійний підтекст, папи та інші духовні лідери використовували релігійні доктрини для підтримки правителів у їхніх військових діях. Більше того, церква могла оголосити певні війни «священними», що допомагало не тільки легітимізувати бойові дії, але й отримати моральне виправдання від населення.

Одним із таких прикладів, було благословення війни, яке могли надавати папи римські. Наприклад, у разі династичних конфліктів або земельних суперечок, церква могла підтримати одного з претендентів на трон, що давало йому право на ведення війни. Це не тільки підвищувало легітимність конфлікту, але й давало змогу правителям отримувати допомогу від церкви у вигляді фінансування, матеріальних ресурсів або навіть моральної підтримки для своїх підданих [1].

Церква, своєю чергою, отримувала переваги у вигляді земельних володінь або впливу на політичну ситуацію в країні, бо святі війни могли

здійснюватися в рамках ідеї захисту християнства. У випадках, коли конфлікти мали релігійний контекст, наприклад, хрестові походи, папа Римський часто оголошував війну «священною» і закликав християн до боротьби з «невірними», що зміцнювало єдність в середині християнської Європи.

Також, однією з частин середньовічного правового контексту була концепція права на землю. Багато війн, що мали місце в XIII столітті, були викликані конфліктами за земельні ресурси, володіння територіями та претензіями на правління різними династіями. Земля була основним багатством, і контроль над нею давав політичну і економічну силу.

З точки зору феодального права, кожен правитель, якому належала земля, мав право використовувати її для досягнення своїх політичних цілей, включаючи ведення війни. Земельні конфлікти становили основу військових кампаній, а перемога на полі бою дозволяла закріпити контроль над новими територіями. Легітимність війни була обумовлена не тільки бажанням захопити нові землі, але й правом на захист своїх володінь [10].

Ідея «права на землю» була важливою не тільки для королів та герцогів, але й для їхніх васалів, адже саме через землеволодіння вони отримували владу і соціальну підтримку. Природно, що кожен васал мав право захищати свої землі, а згодом, після перемоги, зміцнювати свої правові позиції через нові юридичні угоди, які підтверджували його контроль над захопленими територіями.

Один із способів війни - це правове регулювання поводження з полоненими та трофеями. Відповідно до феодальних норм, переможець у війні мав право на захоплення полонених, які могли бути або продані в рабство, або викуплені. Полонені часто ставали способом ведення переговорів і мали велике значення для правових угод, укладених між правителями [18].

У середньовіччі також існувала практика захоплення трофеїв - землі, майна, а іноді й осаджені замки. Це давало не тільки фінансову вигоду для переможців, але й укріплювало їхній правовий статус як правителів нових земель. Трофеї і полонені, таким чином, були важливою частиною юридичного поля феодального права, тому що вони визначали не тільки матеріальні, а й політичні стосунки між правителями.

Феодальна система була характерна високим рівнем політичної нестабільності, бо відносини між різними правителями, васалами та територіями могли змінюватися швидко і без попереджень. Війна в таких умовах ставала способом для зміцнення політичної стабільності як всередині окремих королівств, так і на міжнародній арені [4].

Для багатьох монархів війна була необхідною умовою для забезпечення миру та порядку. Перемога в битвах допомогла не лише зміцнити своє власне правління, але й підвищити статус на міжнародному рівні. В умовах феодалізму, коли важливість землі і територіальної цілісності була високою, монархи часто розглядали війну як необхідність для забезпечення лояльності васалів, стабільності суспільства та централізованої влади. У багатьох випадках, після завоювання територій, королі вели переговори щодо миру та врегулювання земельних суперечок, укладаючи правові угоди, які остаточно визначали кордони [2].

Наприклад, у Франції, після численних військових кампаній, король Філіпп IV Красивий зміг централізувати владу, знижуючи роль васалів і зміцнюючи королівську владу. У свою чергу, війна була засобом для стабілізації внутрішнього стану та зміцнення монархічної влади в країні.

Міжнародне право XIII століття ще не мало чітко сформульованих основ, але феодальні договори та угоди між монархами ставали засобом творення правової системи. З розвитком феодального права почали виникати більш складні чинники для регулювання відносин між державами, які формували основу міжнародних відносин.

Міжнародні угоди часто укладалися після великих військових кампаній, включаючи мирні договори, які мали юридичну силу. Такі угоди вказували на розподіл територій, викуп полонених та інші аспекти, які регулювалися між державами. Наприклад, Піренейський мир 1258 року, укладений між Францією та Арагоном, закріплював нові територіальні кордони та регулював відносини між двома державами [12].

На цьому етапі розвитку феодального права правителі вже не могли діяти тільки за своїм бажанням, бо постійно зростала важливість міжнародних договорів та мирних угод, що були необхідними для забезпечення стабільності у міжнародному правовому полі. Цей процес став основою для подальшого розвитку міжнародного права в більш пізні часи.

Морально-етичні можливості ведення війни в середньовіччі також мали важливу роль у визначенні її правомірності. Війну, що була задокументована в правових актах того часу, часто обґрунтовували через необхідність захисту або відновлення справедливості [5].

Моральна легітимність війни підкріплювалася християнськими принципами, згідно з якими війна, що проводилася за Божим наказом або для досягнення «праведної» мети, була справедливою.

Такі уявлення були поширені серед правителів і духовенства, що допомагало їм виправдовувати ведення агресивних військових кампаній, що, з юридичної точки зору, могли виглядати як неспровоковані агресії. Водночас, моральна легітимність війни була важливою для того, щоб зберегти підтримку населення та лояльність васалів, які брали участь у військових діях.

Особливим було питання обмеження насильства на полі бою, яке регулювалося певними моральними кодексами та звичаями. Боротьба проти мирних жителів або церкви вважалася аморальною і неприпустимою, що створювало певні юридичні норми навіть у періоди активних воєн. Але це

не завжди було дотримано на практиці, тим паче в часи великих військових конфліктів, таких як хрестові походи або війни між монархами.

Феодальне право та його еволюція під час XIII століття створили правову основу для розвитку європейських монархій, які в подальшому визначатимуть політичні структури більшості країн Європи. Наприклад, з розвитком централізованих монархій, феодальні принципи поступово замінювалися більш сучасними правовими системами, що враховували інтереси королівської влади [9].

Перемоги у війнах і укладення міжнародних договорів допомагали монархам зміцнити свою владу, що було важливим кроком на шляху до централізації і створення єдиної правової системи. У XIII столітті процеси, пов'язані з розширенням держав, зміцненням військових структур та укладанням мирних договорів стали основними чинниками, які допомагали змінам у феодальному праві та підготовці до нових етапів розвитку політичних структур в Європі [21].

Один із способів феодальних війн полягав у регулюванні відносин, що виникали після перемоги в бою, а саме - з військовими трофеями та полоненими. У середньовіччі трофеї мали не тільки матеріальну, але й юридичну цінність. Після великих битв переможець отримував право на захоплення певних матеріальних цінностей, саме земель, замків, зброї, коштовностей та інших трофеїв, що ставали важливою частиною феодального правопорядку [8].

Юридичні норми того часу визначали, хто саме отримує трофеї, а також яку частину цих трофеїв може забрати король чи інший сюзерен. Зазвичай трофеї розподілялися серед воїнів і васалів, що брали участь у битві, залежно від їхніх заслуг, а також могли включати викуп полонених або землеволодіння. При цьому існували різні правові заходи, які регулювали цей процес, в тому числі феодальні угоди, що визначали право на розподіл земель або майна.

Захоплені трофеї, наприклад, мали велике значення для економічної стабільності переможців. Для феодальних правителів і їхніх васалів це була не тільки можливість збільшити свої землеволодіння, але й важливий спосіб зміцнити їхній політичний статус. Отже, військові трофеї були не тільки як матеріальні активи, а й як елемент, що підтверджував правову силу правителя та його владу над новими територіями.

Ще одним важливим етапом війни в феодальному суспільстві було право підданих на захист від агресії. Так як більшість населення в середньовіччі перебувала під владою феодалів, війна також часто ставала способом захисту прав і свобод їхніх підданих. Сюзерен, який вів війну, зобов'язувався захищати своїх васалів і підданих від зовнішніх загроз, а також гарантувати їм певні права та привілеї [15].

У разі агресії з боку іншого феодала чи монарха, правитель міг закликати своїх підданих до боротьби за збереження їхніх земель та прав. Це допомагало певним чином легітимізувати війну серед населення, адже вона була спрямована на захист загальних інтересів та гарантування соціальної справедливості в межах феодальної системи. Водночас, саме війни і військові кампанії часто були причинами розподілу земель, що змінювало соціальний порядок і впливало на правовий статус підданих.

Війна також була важливим способом для зміцнення централізованої влади. Феодальне суспільство було розділене на численні дрібні князівства, графства та королівства, і для забезпечення стабільності та контролю над великими територіями правителі часто проводили військові кампанії, які дозволяли їм об'єднувати землі під своєю владою [27].

Монархи, котрі успішно проводили військові кампанії, отримували не тільки територіальні вигоди, а й зростаючий авторитет у своєму королівстві, що сприяло їхньому поступовому переходу до централізованої монархії. Наприклад, у Франції Філіпп IV Красивий зміг зміцнити свою владу, централізувавши управління та об'єднавши різні території під своєю

рукою завдяки успішним військовим кампаніям, що допомогло йому зменшити роль традиційних феодалів і посилити королівську владу.

Війна стала основою для розширення королівських прав, адже перемоги у бойових діях ставали основою для нових правових договорів, що підтверджували монархічну гегемонію. Це дало змогу королям і їхнім радникам реформувати правову систему, саме впроваджувати нові закони, які регулювали питання землеволодіння, оподаткування та військової служби.

У XIII столітті війни стали частиною міжнародної політики, і для їх легітимізації правителі не тільки укладали договори з іншими державами, але й проводили юридичні реформи на міжнародному рівні. Багато країн Європи прагнули створити систему договорів, які б могли мирно вирішувати конфлікти та відновлювати територіальні суперечки [11].

Важливою частиною міжнародних відносин стали так звані «мирні договори», які закріплювали умови після завершення війни, і в яких детально прописувались права і обов'язки кожної зі сторін. Наприклад, у 1259 році був підписаний мирний договір між Францією та Англією, що завершив конфлікт між двома королівствами і визначив нові кордони та права на володіння землями. В цьому договорі також обговорювалися питання прав на полонених та земель, що стали юридичними правами після війни [14].

Ці міжнародні договори стали основою для розвитку подальших правових норм, які регулюють відносини між державами, і стали першим кроком до формування сучасного міжнародного права. З розвитком дипломатії та мирних договорів між державами, війна стала розглядатися як крайній захід, що має бути регламентованим певними правовими нормами, що обмежують її масштаби та наслідки.

Підсумовуючи, можна зазначити, що війна в середньовіччі була не тільки як засіб досягнення політичних цілей, а й фактор феодального

правопорядку. Легітимність війни регулювалася різними правовими чинниками, саме васалітетом, церковною підтримкою та міжнародними договорами. Важливою була роль й церкви у визначенні правомірності війн, а також принципи феодалльної системи, що регулювали відносини між сюзереном і васалом.

Війна ставала не тільки способом вирішення територіальних суперечок, а й фактором соціальної мобільності, зміни політичного ландшафту та стабільності феодалльних держав. Водночас, військові перемоги і укладені мирні договори зміцнювали централізовані монархії, що з часом стали основою для формування нових правових структур у Європі.

Таким чином, юридичний статус війни в XIII столітті визначав не тільки політичні відносини того часу, а й закладав основи для розвитку міжнародного права та подальших правових реформ в Європі.

1.2. Соціальна структура воюючих сторін

Французька армія в битві при Буве була головною силою, яка представляла королівство Франція. Склад її армії був характерний для середньовічного періоду, який займав різні військові одиниці, які брали участь у битвах того часу. Основними складовими армії були лицарі, піхота та міська міліція.

Лицарі були основною бойовою силою французької армії. Вони являли собою феодалльних васалів, які перебували під покровительством короля або місцевих сюзеренів. Лицарі мали право на володіння землями і, відповідно, зобов'язані були служити у війську. Вони були основною ударною силою французької армії, і саме їхній статус і роль у військових діях мали велике значення. Лицарі були добре озброєні й одягнені, мали важку броню та мечі, що дозволяло їм брати участь у важких боях, сприяючи перемогам на полі битви [31].

Потрібно зазначити, що в середньовіччі лицарі були частиною феодального суспільства, і їхня роль була не тільки військовою, але й соціальною. Лицарі зазвичай походили з аристократичних родів, і їхній статус дозволяв їм брати участь у високих політичних і правових процесах, зокрема в судах, переговорах та угодах [13].

Піхота французької армії, на відміну від лицарів, складалася здебільшого з простих селян, найманців та місцевих військових. Піхота мала менший соціальний статус, але була не менш важливою для підтримки балансу сил на полі бою. Вони не мали такого ж рівня оснащення, як лицарі, але, тим не менше, їхня роль у битві була основною, так як вони забезпечували мобільність армії, контролювали територію та атакували ворога в більш агресивний спосіб [43].

Піхота складалася з різних категорій бійців, таких як, лучників, слідопитів і важкої піхоти, що використовували списі чи бойові сокири. Вони, хоча й мали меншу соціальну вагу, були важливою частиною війська і вели боротьбу в тих умовах, де важка кіннота не могла проявити своїх переваг.

Міська міліція Франції також була важливою у битві при Буве. Міста на той час уже мали свої міліційні сили, які склалися з озброєних цивільних осіб, котрі мали захищати свої громади від загроз ззовні. Міська міліція зазвичай не мала такої військової підготовки, як професійні солдати або лицарі, однак її чисельність і здатність до організації мали важливе значення під час війни [41].

Міські міліції використовували різноманітне озброєння, від коротких мечів до важких списів. Вони часто брали участь у битвах, особливо в умовах, коли потрібна була більша чисельність для підтримки основних сил.

Противники французької армії в битві при Буве склалися з коаліції, до якої входили англійці, імперські війська та фламандці. Ці сили

об'єдналися, щоб протистояти Франції в рамках Столітньої війни, й кожна з коаліційних сил мала свої особливості в організації та військовій стратегії.

Англійська армія була однією з найбільш організованих і професійних у середньовічній Європі. Вона відрізнялася від французької тим, що мала на озброєнні велику кількість лучників, які мали вирішальну роль у битвах того періоду. Англійські лучники, озброєні довгими луками, були здатні завдавати шкоди навіть добре захищеним французьким лицарям на відстані. Вони були чудово тренованими і мали великий досвід у битвах, що допомагало їм домінувати на полі бою [37].

Соціальний склад англійської армії займав не тільки лицарів і аристократів, але й представників середнього класу та навіть селян, які ставали найманцями. Участь селян в армії не була рідкістю, і вони часто служили в ролі піхоти, лучників або носіїв.

Імперська армія, яка брала участь у битві при Буве, була сильною і добре організованою. Вона представляла військові сили Священної Римської імперії, які виступали на стороні Англії. Імперські війська займали різноманітні підрозділи, від лицарів до важкої піхоти та інших бійців. Соціальний склад імперських військ був подібний до складу інших середньовічних армій, із сильним впливом феодальної структури. Лицарі та феодали складали основну частину війська, в той час як простіші бійці, зокрема селяни, виконували допоміжні функції.

Фламандська армія була важливим союзником англійців і імперії в цій битві. Її склад також відрізнявся від традиційних армій того часу, адже фламандці використовували певну кількість піхоти та міських міліцій, які були навчені для боротьби в умовах середньовічних битв. Фламандські війська були добре організованими та мали досвід у веденні боїв [38].

Соціальний склад учасників битви при Буве був різноманітним, що показувало складну ієрархію середньовічного суспільства. Більшість бійців, як з французької, так і з коаліційної сторін, походили з нижчих

соціальних верств - селян, міщан, найманців. Але на полі бою також були й особи високого статусу - лицарі та аристократи [38].

Для французької армії характерним був великий відсоток лицарів і військових, що походили з феодальних родів. Вони служили у війську за рахунок своїх земельних володінь і були відповідальні за бойову підготовку своїх підлеглих. Наприклад, на боці французів брали участь також численні представники з місцевих дворянських родів.

Для англійської армії соціальна структура була менш чітко визначеною, з більшою кількістю найманців і селян, що служили в армії, переважно в ролі лучників чи піхоти. Це говорить про більшу демократичність у складі англійських військ, порівняно з французами [17].

Французька армія в XIII столітті була організована за принципами феодального васалітету, що визначало структуру та тактику бою. Основну силу армії складали лицарі, які були елітною частиною війська. Вони мали важку кінноту, саме гусарів, що надавали фронтальні атаки на противника. Лицарі виконували роль основної ударної сили, намагаючись прорвати оборону ворога та завдати йому максимальних втрат.

Інша частина армії складалася з піхоти, яка була менш чисельною, але не менш важливою. Вони використовували різноманітне озброєння, включаючи списі, мідні сокири, бойові палиці, а також луки для боротьби на великій дистанції. Піхота була мобільною та здатною здійснювати напади та відступи за потребою, підтримуючи рухливість армії.

Міська міліція, хоча й менш підготовлена, також брала участь у битвах, зазвичай через мобілізацію місцевих жителів. Ці міліціонери, хоч і не мали великої військової підготовки, доповнювали регулярні сили армії, що допомагало французам мати більшу чисельність. Їхня роль на полі бою полягала в захисті стратегічних об'єктів, таких як фортеці та укріплені позиції [16].

Військова тактика французів зводилася до спроби використання важкої кінноти для прориву ворожих ліній. Кіннота була основною бойовою одиницею, яка використовувалась для прямого бою, а піхота була як підтримка для блокування ворога і для виконання різних тактичних маневрів на полі бою.

Англійці, у свою чергу, мали переваги в організації та тактиці війська. Їх армія відрізнялася більшою мобільністю, завдяки використанню легших і швидших підрозділів. Англійці були відомі своєю здатністю організовувати великі загони лучників, які стали частиною їхньої стратегії. Англійські лучники використовували довгі луки, які дозволяли їм завдавати великих втрат противникові на відстані, що було ефективним проти важкої броні французьких лицарів [16].

Англійська тактика займала використання довгих лукових стріл з великою швидкістю, що могло знизити бойовий потенціал лицарів французької армії, так як вони стали менш мобільними та вразливими до стрілецького вогню. Англійці також активно застосовували піхоту, але найважливішою їхньою військовою одиницею залишались саме лучники, які складали певну частину їхніх сил.

Фламандці, які приєдналися до англійців у битві при Буве, мали важливе значення в підтримці цієї тактики. Вони здебільшого складалися з піхоти, добре тренованої у використанні лука та списа, і мали досвід у веденні оборонних боїв. Фламандці брали на себе роль важкої піхоти, підтримуючи англійських лучників у боротьбі з французькою армією.

Участь різних соціальних груп у битві при Буве була визначена їхнім соціальним статусом та функціями в армії. Всі учасники битви, від лицарів до селян, мали свою роль на полі бою, що було обумовлено їх соціальним статусом, бойовим досвідом і соціальними обов'язками, передбаченими феодалним правом [44].

Лицарі, незважаючи на свою важливу роль в армії, часто мали більш високу соціальну функцію, яка полягала в підтримці політичної та військової стабільності. Вони були основною силою не тільки в битвах, але й в управлінні державними справами. Участь у битвах була для них не тільки обов'язком, але й можливістю зміцнити свої позиції в соціальній ієрархії, здобути нові землі та титули, а також закріпити свою лояльність до правителя або союзників [44].

Аристократи, які складали велику частину лицарів, були також керівниками великих територій та мали велику кількість васалів і залежних селян, які служили їм у військових справах. Таким чином, роль лицаря на полі бою виходила за межі просто військової діяльності, тому що їх участь у битвах була пов'язана з їхнім соціальним статусом і роллю в феодалській системі [42].

Піхота була менш соціально привілейованою частиною армії, але не менш важливою для успіху битви. Вона складалася переважно з селян, найманців та міських жителів, які брали участь у військових діях через різні обставини, як заради грошової винагороди, так і через обов'язки, покладені на них їхніми феодалними господарями. Селяни, хоча й не мали того ж соціального статусу, що лицарі, але частенько використовувалися для виконання менш престижних функцій, таких як будівництво оборонних споруд, служба на низьких посадах або забезпечення армії продовольством.

Для найманців соціальний статус мав менше значення, адже їх мотивація була обумовлена фінансовими інтересами. Найманці були мобільними і мали значний досвід у веденні боїв, часто воюючи під прапорами різних держав і здобуваючи чималі кошти за свої послуги. Їхня роль була важливою, бо вони забезпечували армії чисельність та різноманітність бойових одиниць, які часто не могли дозволити собі власні регулярні сили.

Міські міліції склалися з озброєних громадян, що мали обов'язок захищати свої міста від нападів. Вони також набиралися в армію у випадку війни. Міські міліції мали специфічну роль в битвах, яка полягає в їхньому забезпеченні оборонних ліній, атаках на слабкі місця в обороні супротивника та підтримці стратегічних маневрів [21].

Фламандці стали важливими союзниками англійців у битві при Буве, і їхня роль у цій битві заслуговує на окрему увагу. Фландрія, розташована на території сучасних Нідерландів і Бельгії, була важливим економічним і торговим центром, і саме цей регіон поставляв англійцям певну кількість ресурсів і військових підрозділів. Фламандці стали частиною коаліції, яка виступила проти французів, і їхня участь була важливою для успіху англійців.

Фламандці, як правило, становили основну піхоту в англійському війську. Їхня бойова міць полягала в обізнаності з використанням важкої піхоти та оборонних стратегій, що було важливим у битві, де кожен підрозділ мав свою визначену функцію. Ці воїни, як правило, були добре озброєні й добре підготовлені для боротьби з французькими лицарями, що допомагало їм забезпечувати англійців підтримкою на землі [21].

Фламандці були відомі своєю здатністю організовувати добре дисципліновані загони піхоти, здатні тримати оборону протягом довгих боїв. Їхня роль у битві при Буве була, таким чином, великою, адже вони стали основою для боротьби з французькими лицарями і забезпечували необхідну підтримку англійським силам.

Важливою частиною соціальної структури армій у XIII столітті була психологічна складова участі у великих битвах, таких як битва при Буве. Бойовий дух і мотивація воїнів певним чином залежали від їхнього соціального статусу, а також від соціальних обов'язків, які вони мали. Для лицарів битва була частиною їхнього військового виховання та соціального

обов'язку, тоді як для найманців і селян це часто було економічним зобов'язанням або прагненням до здобуття здобичі та винагороди [17].

Учасники битви при Буве, безперечно, мали різні психологічні мотивації для участі у військових діях. Для більшості лицарів битва була питанням честі та престижу. Їхня участь у битві не тільки посилювала їхні соціальні позиції в феодальному суспільстві, але й сприяла закріпленню їхньої лояльності до сюзерена або правителя. Для них перемога в битві могла означати свої політичні та економічні вигоди.

У свою чергу, для селян та найманців участь у битві була радше питанням виживання або забезпечення своєї родини. Для селян це часто було обов'язкове виконання наказів своїх господарів, що могло мати наслідки для їхнього соціального статусу в майбутньому. Найманці мали різноманітні мотивації, від фінансових до ідеологічних, але в будь-якому разі вони були готові воювати за плату, що надавало їм певну мобільність і незалежність від феодальних зв'язків [17].

Соціальні зміни, які відбулися в Європі в XIII столітті, також мали вплив на армії, які брали участь у битвах, таких як битва при Буве. У цей період відбувалася трансформація традиційної феодальної системи, і феодальні васали ставали більш незалежними. Більш активне використання найманців, саме з-за кордону, стало елементом в арміях, що надавало мобільність і нові тактичні можливості на полі бою.

Значним було також збільшення ролі піхоти в порівнянні з важкою кіннотою. Це стало відображенням соціальних змін, котрі впливали на структуру армій. Піхота, що складалася з представників середнього та нижчого класу, ставала більш професійною і організованою, чим раніше. Це змінило характер боїв, зробивши їх більш тактичними і динамічними, ніж раніше, коли основною бойовою одиницею була важка кіннота.

Зміни в економіці та розвитку міст також сприяли розширенню можливостей для мобілізації армій. Міські міліції, наприклад, з часом

набули більшої значущості, бо міста стали економічними та військовими центрами, здатними постачати великі ресурси для армій [19].

Битва при Буве мала й соціальні наслідки для обох сторін. Для французів поразка призвела б до ослаблення королівської влади, адже багато аристократів і лицарів, що загинули у битві, залишили свої землі без спадкоємців, що призвело до подальших соціальних потрясінь у феодальному суспільстві. Поразка також означала втрату престижу та політичної стабільності для французької корони.

Для англійців, у свою чергу, перемога у битві при Буве стала б важливим кроком до зміцнення їхнього контролю над територіями у Франції. Перемога підвищувала престиж англійського короля і його союзників, зокрема фламандців, що призвело до зміцнення їхніх соціальних позицій у Європі [19].

Система взаємовідносин між воєначальниками та їх підлеглими була складовою соціальної структури армій того часу. В умовах феодалізму це питання набувало особливої уваги, тому що лояльність васалів до сюзеренів часто визначала успішність або поразку в битві. Наприклад, у французькому війську на чолі стояли найбільші феодали, такі як графи і барони, які командували великими загондами лицарів. Відносини між цими воєначальниками і їхніми підлеглими, а також дисципліна в армії, залежали від того, наскільки сильною була їхня особиста лояльність до короля чи сюзерена.

Аналогічно, у складі англійської армії важливими були відносини між англійським королем Іоанном Безземельним та його васалами, а також між англійськими лордами та найманцями. Важливу роль в армії відіграли також фламандці, які у відповідь на економічні інтереси забезпечували англійську армію необхідними ресурсами та військовими силами. Звідси витікає важливість економічних факторів у визначенні ефективності армій того часу [33].

Взаємовідносини між різними соціальними групами армії не були тільки формальністю. Вони мали вплив й на бойові результати, бо внутрішні конфлікти чи незадоволеність серед нижчих класів могли спричинити дезорганізацію та зниження боєздатності армії. Наприклад, у випадку з англійськими військами, наявність різноманітних соціальних груп, від лицарів до селян і найманців, вимагала створення ієрархії та дисципліни для запобігання безладу.

Хоча жінки не брали участі у бойових діях під час битви при Буве, але їхня роль у соціальній структурі війни була великою. Жінки в середньовічному суспільстві виконували функції, пов'язані з підготовкою військ до бою, підтримкою воїнів під час кампанії та забезпеченням тилу. Вони були відповідальними за постачання армій їжею, зброєю, а також за догляд за пораненими [33].

Крім того, у феодальних суспільствах роль жінок у збереженні земель і титулів була важливою. Ті жінки, які залишалися вдовами після битви або втратили своїх близьких на полі бою, виявлялися відповідальними за управління замками та маєтками. Такий вплив жінок на політичну та економічну ситуацію після битви може бути значущим фактором у загальній картині змін соціального ландшафту після Буве.

Різниця між перемогою і поразкою мала наслідки для соціального статусу учасників битви. У разі перемоги воїни і командири, що брали участь у битві, отримували вигоди, наприклад, від землі і титулів до зброї та інших трофеїв. Але для переможців соціальний статус не завжди був стабільним, так як зміни в політичній ситуації могли призвести до внутрішніх конфліктів між переможцями і до нових соціальних та політичних реорганізацій.

Поразка, з іншого боку, призводила до наслідків для воїнів, особливо для тих, хто не належав до вищих верств феодального суспільства. Багато лицарів і військових командирів були вбиті або потрапили в полон, що

ставало ударом для їхніх родин і соціального становища. Наприклад, після поразки французької армії в битві при Буве багато французьких дворян і лицарів втратили свої маєтки або були змушені втекти до інших країн.

З точки зору соціального статусу, для селян і найманців наслідки поразки були меншими. Для них війна була засобом для виживання, і вони не завжди могли відчувати відмінності між перемогою та поразкою у своїх власних соціальних положеннях. Але навіть для них поразка могла означати економічні труднощі, бо землі, на яких вони працювали, могли бути відібрані переможцями [25, с. 389-390].

Битва при Буве мала не тільки військове та політичне значення, але й стала моментом для розвитку соціальних інститутів в обох країнах. Соціальні інститути, такі як церква, феодалні зв'язки, та система правосуддя, стали ще більш важливими після битви, так як вони надавали стабільність і порядок у період політичних і територіальних змін. У Франції, після битви при Буве, король почав проводити реформи, спрямовані на зміцнення центральної влади, що сприяло розвитку нових форм адміністрації та організації феодалних земель [26, 35, с. 27-29].

Таким чином, перемога у битві при Буве для кожної ворогуючої сторони не тільки допомогла укріпити військовий та політичний статус королівської влади, але й змінити соціальну структуру, створюючи умови для розвитку більш централізованого та організованого суспільства [26].

Битва при Буве також мала вплив на стратегію і тактику військових дій. У цей час почалось збільшення ролі піхоти в бойових діях. Піхота, складена здебільшого з селян та найманців, стає важливим елементом для забезпечення надійної лінії оборони та атак. Водночас лицарі, які раніше були основною бойовою силою, втрачають свою домінуючу роль на полі бою. Це був перший етап, коли важка піхота почала поступово замінювати важку кавалерію, що змусило військових лідерів переглянути свої стратегії і шукати нові методи ведення бою [26, 29].

Після битви при Буве змінилась соціальна структура, особливо на тлі того, що війна сприяла зростанню соціальної мобільності, хоча й не в тому вигляді, як це може здатися на перший погляд. Під час кампанії певна частина простих людей, які не мали прямого військового досвіду, була залучена до армій у якості найманців або члена підтримувальних підрозділів, що виконували роль обслуговуючого персоналу. Це не тільки змінило їхнє місце в соціальній ієрархії, але й надало можливість потрапити до вищих соціальних класів, якщо вони проявили себе у боях [29].

Англійці, почали використовувати піхоту, де також була певна кількість найманців з низьших соціальних верств. Вони стали компонентом військової сили, що поклало початок формуванню нового типу армії, в якій соціальний статус вже не мав такого визначального значення. Водночас французька армія, яка в основному складалася з феодалів і їхніх васалів, залишалася більш закритою у цьому відношенні.

У середньовіччі війни часто велися за рахунок життя селян і міщан, які, хоча і не брали участі в битвах, все одно були складовою армії. Битва при Буве, як і інші великі конфлікти того часу, показала важливість навіть найменших соціальних груп у військових діях, адже вони були залучені до обслуговування армії та постачання її продовольством і технічним оснащенням [1].

Феодалні роди й дворянство, з одного боку, були головними учасниками великих битв, таких як битва при Буве, а з іншого саме вони формували соціальні та економічні основи військових кампаній. У XIII столітті соціальний статус дворянства був пов'язаний з їхньою земельною власністю та військовими обов'язками. Хоч більшість дворян були залучені до боїв як головні воїни, але існували й менші роди, які не могли виставити великі армії й змушені були покладатися на васалітет або підтримку королівської влади.

На соціальні відносини, саме на боротьбу за землі та впливи впливала роль лицарства. Вони були, по суті, ядром феодалної армії, хоча за часів після Буве почали проявлятися нові форми військових дій і соціальної мобільності, що призводили до нових моделей організації армій [3].

Зміна цієї структури вела до того, що навіть серед феодалів спостерігалися відмінності в ставленні до війни через різний рівень готовності до конфліктів. Водночас, важливим елементом цього періоду було формування нових ідентичностей і стратегій серед феодалських правителів, особливо з огляду на зміну тактики ведення бойових дій.

Ідеї та стратегії боротьби між васалами і їхніми сюзерена, що існували на час битви при Буве, були викликані соціальною динамікою, яка поступово змінювалася. Зростання залежності васалів від сюзерена, особливо у разі перемог, або навіть у випадку поразки, ставало особливо помітним. Сюзерен, в свою чергу, намагався посилити свою монархічну владу, надаючи додаткові ресурси для своєї армії. Для васалів та їхніх союзників вищі соціальні статуси були важливими не тільки для економічної вигоди, але й для отримання політичного статусу в умовах змінної стабільності.

Один із сенсів цього процесу полягав у тому, що, так як суспільство в цілому, і військове, було висококласовим і структурованим, певна частина бідних людей, які служили в армії, просто не могла вплинути на результат битви через свою відсутність у керівництві. Але завдяки своїй чисельності й відданості вони могли стати частиною військових дій, незважаючи на свою відсутність у соціальних вищих шарах [6].

Загалом, соціальні наслідки битви при Буве відчували на собі всі верстви населення, від лицарів до простих селян, які часто були втягнуті у військові кампанії і служили задля збереження своїх земель або виконання феодалських обов'язків. Попри це, на довгострокову перспективу головним наслідком стало зміцнення королівської влади і центристських тенденцій у

середньовічних державних утвореннях, що зменшило автономію феодалських родів. Крім того, певним чином була переосмислена роль піхоти і нові соціальні шари, які брали участь у війнах, почали здобувати більше впливу на соціальну структуру [6].

Майже незаметно для багатьох дослідників залишається роль жінок та дітей у війнах того періоду. Хоча вони не брали участі в бойових діях, багато жінок і дітей ставали жертвами наслідків війни. Під час битви при Буве чимало сімей феодалів, які загинули чи були взяті в полон, втратили свої землі та майно.

У французьких та англійських родах, що брали участь у битві, жінки часто були у ролі домогосподарки під час відсутності чоловіків на війні. Вони також могли виступати як регенти чи впливати на політичні рішення в часи між королівськими війнами. Такі соціальні ролі змінили статус жінок серед феодалської аристократії, надаючи зростання їхньої політичної ролі впливу в умовах боротьби за право на владу після поразок або перемог [10].

Також, діти не брали участі у битві, але їхнє місце в майбутньому вирішувалося через інтриги та відносини між великими феодалськими родами. Після битви при Буве почалася боротьба за спадок землі та титулів, що призвело до конфліктів між родичами та династіями, займаючи використання шлюбних угод як засобу політичних маніпуляцій.

Після битви при Буве соціальна структура в Європі також зазнала впливу на розвиток середньовічного права. В результаті постійних воєн та політичних потрясінь відбувся поступовий перехід від церковного правосуддя до розвитку світського законодавства. Французька та англійська монархії почали вживати заходів щодо систематизації правових норм, а також зростала роль королівських судів [15].

Система феодалських відносин також зазнала змін, бо після Буве відбувся процес централізації влади в руках монархів, що вимагало впорядкування законодавства для забезпечення стабільності. В умовах

феодалських воєн з'являлись нові правові інститути, які регулювали не тільки земельні відносини, але й взаємодії між васалами і сюзеренами, а також боротьбу за впливи серед великих родів [15].

Отже, соціальна структура воюючих сторін у битві при Буве була складною і займала різні соціальні верстви, від високих дворян до найманців і селян. З кожним роком, через зміни у військовій тактиці, а також через великі політичні і соціальні потрясіння, такі як перемоги та поразки, війни епохи середньовіччя ставали все більш трансформуючим фактором для соціальних, економічних і правових відносин. Соціальні зміни, які стали наслідком битви при Буве, мали далекосяжні наслідки, як для Франції, так і для Англії, і стали основою для подальших трансформацій, що з часом призвели до створення більш централізованих монархій, які змінили обличчя Європи в наступні століття.

РОЗДІЛ 2. ПРАВИЛА ВЕДЕННЯ ВІЙНИ ТА ЮРИДИЧНІ НАСЛІДКИ БИТВИ

2.1. Військове право, захоплення полонених та розподіл трофеїв

У XIII столітті військові конфлікти були частиною політичного життя європейських держав. Але навіть у період феодального суперництва та частих збройних зіткнень війна не була явищем повністю анархічним. Її тлумачили норми як звичаєвого феодального, так і канонічного права, які задавали юридичні рамки поведінки воїнів, трактування захоплення полонених, статусу військових трофеїв і порядку їх розподілу. В цьому сенсі битва при Буве 1214 року є не тільки збройним протистоянням між Францією та коаліцією її супротивників, але й як подія з правової точки зору, яка показує еволюцію середньовічного військового права в напрямку централізації та юридичного кодифікування воєнної практики.

Феодальне суспільство ґрунтувалось на системі особистих зобов'язань та васалітету, де право на війну визнавалось легітимним способом захисту честі, майна, васальних прав або династичних претензій. Війна між монархами та баронами, або навіть між васалами, не вважалася протиправною, за умови дотримання юридичних норм. Війна мала бути «справедливою» (*bellum iustum*) - поняття, яке сформувалося ще в римському праві та отримало подальший розвиток у працях каноністів [13].

Підстави для війни мали бути обґрунтовані, тобто захист прав, відплата за несправедливість, утвердження законного спадкоємства, виконання васальної присяги або її порушення. Філіп II Август, організовуючи похід проти англійського короля Іоанна Безземельного, юридично обґрунтовував свої дії як відповідь на зраду васала, а також як оборону територій французької корони. У цьому сенсі війна, яка завершилася битвою при Буве, з погляду феодального права була повністю легітимною [34].

Церква також визнавала певні форми війни як правомірні. Папська курія могла надавати благословення на військові кампанії, вважати їх хрестовими походами або підтримувати одного з монархів, виходячи з канонічних міркувань. Таким чином, війна у XIII столітті була юридично регульованою подією, яка породжувала численні правові наслідки, наприклад щодо полонених, трофеїв та обов'язків переможців.

Полон у середньовіччі не вважався безправним становищем. Навпаки, він мав правове оформлення. Воїна, захопленого під час бою, не страчували, але за винятком випадків, коли йшлося про зраду чи єресь, навпаки він ставав об'єктом викупу, що визнавалося як форма тимчасової залежності з подальшим відновленням правового статусу.

Захоплення знатних осіб - графів, баронів, лицарів, розглядалося як форма воєнної доблесті. Такий полонений міг бути утримуваний у полоні протягом тривалого часу, поки не було виплачено обумовлену суму викупу. Ця сума визначалася відповідно до рангу, земельного майна та становища у васальній ієрархії [34].

У битві при Буве велика кількість знатних полонених, серед них графи Булонський, Дербі, Лестер, а також імператорський син Оттон Брауншвейзький стали об'єктами політичного та правового маневрування. Королівська канцелярія фіксувала факти полону, визначала умови викупу, а в окремих випадках й відмовляла у праві на звільнення, посиляючись на небезпечний статус полоненого або злочини проти корони.

Полон був також джерелом юридичних суперечок. Якщо кілька осіб претендували на право захоплення певного воїна, питання передавалося на розгляд сюзерена або церковного суду. Наявність свідків, бойових прапорів або інших доказів визначала право власності на полоненого, а згодом і частку у викупі [43].

У феодальному суспільстві трофеї були важливим елементом військового конфлікту. Вони символізували не тільки воєнну перемогу, а й

економічні та політичні вигоди для переможців. Порядок розподілу трофеїв був визначений військовим правом того часу. Трофеї могли займати майно, захоплене на полі бою - від зброї до золота і земель, а також людей, які ставали військовими рабами або ж об'єктами викупу. З точки зору феодалного права, кожен воїн, що брав участь у битві, мав право на частку від здобичі, іноді це були особисті речі полонених, іноді частина їхнього майна або земель.

Але найголовніше в сенсі розподілу трофеїв було те, що цей процес регулювався не тільки нормами військового права, але й принципами сюзеренітету. Трофеї, отримані внаслідок війни, ставали частиною майна, що належало сюзерену, тому військові здобутки залежали від рішення короля або лорда. Це був важливий момент в розподілі ресурсів між васалами та монархами. За часів Філіпа II Августа більшість трофеїв, що потрапляли до французької армії після перемог, потрапляли під королівський контроль. Багато з цих здобутків були використані для посилення влади французької корони, поповнення державної скарбниці або фінансування подальших військових кампаній [43].

Перемога французької армії забезпечила не тільки захоплення полонених, але й матеріальні здобутки. Частина трофеїв, саме землю, одержували король та його найближчі васали, що допомагало зміцнити соціальну та політичну стабільність у країні. У той же час, розподіл здобичі серед лицарів та інших воїнів підкріплював соціальну лояльність та стимулював їх до подальших військових дій.

Трофеї, які потрапляли в руки французів, займали не тільки матеріальні речі, але й бойові стандарти та знамена, що були важливими символами перемоги. Їх показ був важливий як для морального піднесення армії, так і для підтвердження політичної та юридичної легітимності французької влади у всій Західній Європі.

Особливе місце в середньовічній юридичній практиці належало відшкодуванню шкоди, що наносилася внаслідок війни. Під час битви при Буве, як і в інших великих військових конфліктах того часу, одним з основних питань було визначення прав на компенсацію збитків за знищене майно чи земельні володіння. Порушення прав власності, спалення або захоплення землі було основою для юридичних позовів, які могли бути пред'явлені після завершення бойових дій.

У цьому сенсі важливою була практика встановлення компенсацій для осіб, чії землі були пошкоджені або захоплені. Відшкодування здійснювалося як через особисті домовленості між сюзереном та васалами, так і через інститут церкви, яка виконувала роль посередника у військових конфліктах того часу. Таким чином, військове право передбачало не тільки розподіл трофеїв, але й відшкодування шкоди, що, в свою чергу, сприяло відновленню стабільності в післявоєнний період [

Крім того, воєнні трофеї використовувалися як засіб для зміцнення влади королів та верховних феодалів. Вони застосовували здобуті ресурси для відновлення або розширення своїх територіальних володінь, що допомагало посилювати центральну владу та підвищувати її легітимність у суспільстві. Після перемоги при Буве французька корона зміцнила свої позиції не тільки на політичній карті Європи, але й у правовому полі, адже перемоги на війні були як легітимні засоби для перерозподілу територій і підвищення авторитету королівської влади.

Незважаючи на правові норми, які регулювали захоплення трофеїв і полонених, військове право XIII століття також враховувало моральний момент ведення війни. Військові здобутки, займаючи полонених та матеріальні трофеї, повинні були відповідати уявленням про справедливую війну, в якій не порушувалися права цивільного населення або мирних жителів. Трофеї не повинні були бути результатом зловживань чи

надмірного насильства, що вважалося аморальним і порушувало християнські принципи.

Але у реальності війну часто супроводжували жорстокі наслідки для полонених, у тому числі для жінок, дітей та старих. Моральні моменти ведення війни часто піддавалися великому тиску через прагнення до економічних здобутків, особливо в таких масштабних битвах, як Буве. Під час битви французькі та союзні англійські війська намагалися отримати максимальні переваги через полонених, що створювало складну ситуацію, яка часто потребувала церкви та світських суддів для вирішення юридичних та моральних моментів [39].

З точки зору християнської церкви, більшість полонених могли отримати можливість викупу, а не ставали об'єктами необмеженого насильства. Хоча війна була легітимною через релігійне благословення, питання «справедливості» по відношенню до полонених, саме мирних жителів, часто виникали на релігійних радах. У цьому сенсі захоплення та утримання полонених розглядалося як правомірна практика, якщо вона відповідала вимогам етики, встановленої церквою та світськими законодавцями.

У XIII столітті церква забезпечувала моральну та юридичну легітимність воєнних дій. Папи римські і духовенство впливали на правові норми, які регулювали захоплення полонених, розподіл трофеїв та навіть визначали, які військові кампанії можуть бути визнані «священними» або «справедливими». Папа Інокентій III, чия підтримка була потрібною для політичної легітимності Філіпа II Августа, давала згоду на військові походи, які мали метою зміцнення церковної влади або захист християнських територій [32].

Церква також брала участь у вирішенні питань про викуп полонених, встановлюючи певні правила для цього процесу. Полонені, які належали до церковних або релігійних осіб, отримували право на захист з боку

духовенства, яке часто використовувало свої канонічні привілеї для того, щоб забезпечити мирне вирішення питання їхнього звільнення.

Правовий статус трофеїв також визначався церковними декретами. Папи римські оголошували певні війни такими, що мають «справедливу» мету, що дозволяло воїнам і лордам отримувати трофеї, як символи Божественного благословення. У випадку битви при Буве французький король Філіп II отримав церковне благословення на своєму шляху до перемоги, що додавало моральної ваги його військовим здобуткам і забезпечувало його права на отримані трофеї.

Як зазначалося раніше, одна з основних особливостей військового права XIII століття полягала в тому, що, крім самого розподілу трофеїв, важливим моментом була система компенсацій за завдані шкоди. Порухення мирних угод або незаконне знищення майна на території ворога могло призвести до відповідальності за порушення законів ведення війни. У таких випадках монархи та феодали могли бути змушені виплачувати компенсацію за знищене чи конфісковане майно [39].

Церква також часто була арбітром в таких суперечках, особливо коли йшлося про шкоду, заподіяну мирному населенню. Військові конфлікти часто ворожнечею між феодалами, і судові органи визначали, чи є порушення законів ведення війни. За таких умов компенсації могли варіюватися від особистого викупу до більш складних юридичних договорів між державами.

Одним із військових конфліктів XIII століття була практика захоплення полонених. Полонений військовий або цивільний здобуток міг бути використаний як засіб підвищення економічних і політичних вигод.

Захоплені солдати чи лицарі часто ставали полоненими, і їхнє життя залежало від умов контрактів і домовленостей, укладених між переможцями та тими, хто захопив їх у полон. У випадку з французькою армією, полонені англійці чи інші противники могли бути обміняні на

викуп або звільнені на умовах, що передбачали повернення територій або сплату компенсацій. Важливо зазначити, що ці процеси мали своєрідну моральну та правову основу, тобто при захопленні полонених потрібно було дотримуватися принципів гуманізму, що допомагало уникнути надмірної жорстокості по відношенню до тих, хто потрапив в полон.

Цікаво, що на рівні міжнародних угод між великими монархіями, саме між Англією та Францією, існували спільні правові практики стосовно полонених. Це займало угоди про їхній викуп, який не тільки мав фінансову вигоду для переможців, а й сприяв укладанню мирних угод. Викуп був важливим для підтримки балансу сил у середньовічному суспільстві, а також формою дипломатії через економічні стосунки. Участь церковних представників у процесах обміну полоненими та регулювання компенсацій за них стала частиною дипломатичних зусиль того часу [17].

У середньовічному суспільстві, де феодальна система мала своє глибоке коріння, участь у військових кампаніях була частиною соціальної структури. Лицарі, заможні феодали, а також збройні загони з підданих брали участь у великих битвах, таких як битва при Буве. Кожен воїн, в залежності від свого статусу, мав різні права та обов'язки, а також різні можливості отримати трофеї чи землі за результатами битви.

Лицарі та феодали, як головні учасники битв, мали особливі привілеї, що дозволяли їм утримувати певні території, збирати податки та забезпечувати військові ресурси для боротьби. Вони брали участь у війнах не тільки для досягнення особистих вигод, але й з політичних та релігійних причин, які були важливими в середньовічному суспільстві. Натомість, більш бідні верстви населення, такі як селянство, міська міліція не мали такого соціального статусу, але їхнє життя часто було предметом військових дій і вторгнень. Вони були частиною збройних сил завдяки системі рекрутування або за підтримки своїх лордів, що надавали їм потрібне оснащення для участі в битвах [17].

Феодальна ієрархія також диктувала, як велися військові дії, адже на різних рівнях влади існували різні методи забезпечення участі в війні. Вищі лорди та монархи мали більше ресурсів для організації армій і наймання професійних солдатів, тоді як прості васали і селяни часто мали бути мобілізовані у разі потреби. У такому сенсі армії, які брали участь у битві при Буве, були різноманітними за соціальним складом, що надає можливість порівняти різні соціальні групи, які брали участь у великих військових зіткненнях.

Після великих битв, таких як битва при Буве, соціальна структура в країнах часто змінювалася. Однією з найбільших змін була перерозподіл земель і майна. Після перемоги французької армії в битві багато земель, що належали англійським васалам, були конфісковані або передані у власність французької корони. Це змінило соціальну карту країни, бо лорди та лицарі, що раніше мали великі земельні володіння в Англії, втратили свої території. Водночас, французькі феодали, які служили королю, отримали нагороди у вигляді нових володінь, що зміцнило їхній соціальний статус і політичну роль у державі [8].

Ці зміни також впливали на соціальні відносини у самій армії. Лицарі та солдати, які брали участь у битві, часто отримували нові земельні наділи, що допомагало їм посилити своє становище в суспільстві. Такі зміни стали важливими, так як вони показували стабільність і розширення королівської влади, що допомагало ще більше укріпити соціальні зв'язки між короною і васалами [8].

Відновлення порядку в країні після війни передбачало також вирішення питань соціальних і економічних відносин, які виникали внаслідок пошкоджень землі та втрат населення. Це було важливим в постконфліктний період, тому що потреби відновлення економіки вимагали нових законодавчих ініціатив.

Філіп II Август, як король Франції, мав важливу роль у формуванні і застосуванні військового права в період своєї правління. Він використовував військове право як засіб для зміцнення центральної влади та організації війни в країні. Однією з основних задач, яку Філіп II вирішував через військову політику, було залучення різних соціальних груп до способів ведення війни, що допомагало стабілізувати ситуацію в країні після численних конфліктів [32].

Відповідно до військового права того часу, король не тільки здійснював керівництво армією, але й визначав правові норми, що регулювали мобілізацію, організацію війська, а також дії під час бойових дій. Військове право допомагало королів отримати підтримку від їхніх васалів, надаючи порядок у військових кампаніях та визначаючи покарання для тих, хто порушував встановлені норми.

Королівська влада також була основним гарантом правопорядку в післявоєнний період, коли потрібно було вирішити питання щодо повернення землі, викупу полонених та розподілу трофеїв.

Важливою частиною військової політики Філіпа II була намагання забезпечити справедливий розподіл здобутків серед своїх васалів і лояльних підданих, що допомагало королю зміцнити свої позиції та задовольнити вимоги військових [32].

Король часто був як посередник у спорах, які виникали між лордами та воєначальниками. У разі порушення умов війни, таких як надмірна жорстокість щодо полонених або мирних жителів, Філіп II міг накладати штрафи або вигнати порушників з лав армії, показуючи тим самим свою суворість і справедливість.

Крім внутрішньої політики Франції, необхідним для військової практики в XIII столітті був вплив зовнішніх факторів на правові норми війни. Війни часто носили міжнародний характер, і тому правові норми, які регулювали війни, мали універсальний характер. На цих нормативах

позначалися погляди церковних інститутів, а також рішення, прийняті на міжнародних переговорах.

Важливим у цьому сенсі була римська католицька церква, яка визнала право на ведення «священних» і «справедливих» воєн. Вона була арбітром у питаннях моральної та правової легітимності війн. Важливою складовою міжнародного військового права було й те, що папи римські брали участь у мирних переговорах між монархами і вважали себе законними посередниками в конфліктах [14].

Однією з відмінних рис XIII століття було також виникнення певних принципів ведення війни, які спільно застосовувалися в основних європейських державах. Вони займали правила щодо полонених, збереження цілісності мирних громад та обмеження насильства, саме, стосовно жінок і дітей. Це говорить про наявність певних правових норм, хоча й не завжди виконуваних на практиці.

Отже, військове право XIII століття було важливим для організації та управління війною. Правові норми, які стосувалися полонених, розподілу трофеїв, та моральних принципів ведення війни, дозволяли збалансувати інтереси різних учасників конфлікту. Але, з огляду на не завжди правильне їх застосування, ці норми не завжди надавали дотримання гуманітарних стандартів, що часто призводило до зловживань.

Філіп II Август, керуючи військовими силами Франції, успішно залучив військове право у свою політику та зміцнив централізовану монархію, що зробило його великим гравцем у європейській політиці. Військова система, яка виникла за його правління, мала велике значення не тільки для Франції, але й для Європи в цілому, бо вона заклала основи майбутніх міжнародних правових норм.

2.2. Роль Філіпа II Августа у формуванні правових засад централізованої монархії

У XIII столітті Франція перебувала на межі переходу від феодального децентралізованого суспільства до централізованої монархії. Центральна влада, яка ще нещодавно існувала тільки номінально, почала набирати реальної сили в особі короля. Основним у цьому процесі був король Філіп II Август (1180-1223), чия правова політика стала підґрунтям для перетворення феодальної Франції в централізовану державу. Він не тільки розширив території королівського домену, але й заклав юридичні основи централізації, які визначали майбутній розвиток французької монархії.

Один із напрямів правової діяльності Філіпа II - це розширення королівської юрисдикції на території, що до того часу перебували під владою могутніх васалів. Він впроваджував принцип «*suum regnum*», тобто уявлення про те, що король має вищу владу над усіма землями королівства, незалежно від того, хто ними володіє [36].

Цей підхід мав під собою не тільки політичні, але й правові основи. Філіп II проводив політику юридичного підпорядкування земель королівській владі через інструменти конфіскації, особливо володінь, які стосувались англійського короля Іоанна Безземельного, укладення васальних договорів із правом звернення до королівського суду, а також запровадження інституту королівського превелегійованого апеляційного суду, так званого *Parlement* [36].

Філіп II розвинув систему королівського правосуддя. Він заохочував підданих, навіть тих, що жили в доменах інших сеньйорів, звертатися до королівського суду за справедливістю. Така практика поступово підривала авторитет феодальних судів і зміцнювала центральну юридичну владу.

У сенсі формування централізованої монархії королівське правосуддя стало основним засобом утвердження правової єдності держави. Суди почали виконувати функцію не тільки карального інструменту, а й

арбітражного органу в суперечках між васалами. Участь короля як найвищого судді легітимізувала його владу як в юридичному, так і в моральному вимірі.

Важливим до створення централізованої монархії стало формування апеляційної інстанції - *Parlement de Paris*, яка перетворилася на головний юридичний орган Франції. Філіп II підтримував звернення підданих до апеляційного суду, навіть у випадках, коли вони не входили до королівського домену. Це юридично закріплювало ідею, що вся територія Франції знаходиться під верховною юрисдикцією короля, незалежно від феодалної субординації.

Через систему апеляцій монарх зміг поступово підпорядкувати собі феодалні суди, зменшуючи їхню автономію. Це було важливим засобом правового втручання короля в регіональні справи й одночасно засобом контролю за місцевими сеньйорами [19].

Юридична стратегія Філіпа II передбачала використання правових підстав для конфіскації володінь непокірних васалів. Найвідомішим прикладом є конфіскація англійських земель у короля Іоанна Безземельного в 1204 році. Формальним приводом для цього стало порушення васальних обов'язків перед французьким королем, що було юридично зафіксовано як зрада сеньйору, тобто *felonia* [19].

Цей прецедент закріпив за королем право судити своїх васалів, у тому числі таких могутніх, як король Англії. Конфіскація земель на підставі юридичних процедур, а не військової агресії, стала новим етапом у правовому мисленні монархії, тому що війна почала супроводжуватись судовими формулами, які легітимізували дії короля в очах підданих і міжнародної спільноти.

Централізація вимагала не тільки судових, а й адміністративних перетворень. За правління Філіпа II формується нова правова категорія «бальяж», тобто округи під управлінням королівських представників

(балії), які мали повноваження щодо збору податків, відправлення правосуддя і контролю за місцевими феодалами. Їхнє призначення й діяльність закріплювалась королівськими ордонансами - правовими актами, які мали вищу силу порівняно з місцевими звичаями. Балії та сенішали стали способом державної централізації, бо діяли від імені короля й підпорядковувались лише йому. Ці посадовці мали юридичну освіту або досвід у судовій практиці, що говорить про зародження правничої бюрократії, підпорядкованої монархові.

За Філіпа II Августа почалося також використання королівських ордонансів, тобто нормативних актів, які встановлювали загальнообов'язкові правила поведінки на всій території королівства. Вони поступово витісняли місцеві звичаї (*coutumes*) й зміцнювали правову уніфікацію. Хоча ордонанси мали переважно адміністративний або фінансовий характер, у них закладалась така ідея, що король є джерелом законів і гарантом правопорядку [32].

У юридичному сенсі ордонанси були засобом поширення королівської влади в межах правового поля, що було набагато легітимніше за застосування виключно воєнної сили. Таке поєднання права й управління показує перехід від особистої влади сеньйора до інституційної державності.

Філіп II Август почав застосовувати у своїй правовій риторичі та політичній практиці принцип «публічного блага» (*utilitas publica*), що ставав важливішим у середньовічній правовій доктрині. На відміну від феодального ладу, де влада реалізувалась для користі окремого сеньйора або династії, король став позиціонувати себе як представника загального добра [24].

Цей принцип виправдовував централізацію з юридичного погляду, коли всі інститути, органи влади, податки й судові дії мали бути спрямовані на зміцнення єдності та добробуту всього королівства. Саме завдяки *utilitas publica* можна було легітимізувати підпорядкування місцевої влади центру

- не як порушення прав феодалів, а як необхідний крок для забезпечення правопорядку.

Правова політика Філіпа II Августа не могла ігнорувати вплив церкви, особливо в сфері канонічного права. Велика частина його радників, канцлерів і суддів мала духовну освіту, засновану на знанні норм римського та канонічного права. Це допомагало впровадженню європейської правової традиції в королівську адміністрацію.

Канонічне право надавало легітимність дій монарха у сфері шлюбу, успадкування, церковної юрисдикції, а також у конфліктах із васалами, особливо тоді, коли йшлося про моральне виправдання воєнних дій. Філіп II залучав юридичну аргументацію з канонічного права у конфліктах із Іоанном Безземельним та Папою Інокентієм III, показуючи здатність налаштувати універсальні правові норми до потреб централізації [34].

Політико-правові реформи Філіпа II Августа стали головним етапом у розвитку централізованих держав у середньовічній Європі. Його правові ініціативи не обмежувалися тільки Францією, вони мали певний вплив на інші європейські монархії, ставши зразком для формування централізованих правових систем у багатьох країнах того часу. Особливо важливим був його підхід до управління васальними відносинами та правової організації держави.

Філіп II виокремив роль короля як верховного володаря, чий авторитет мав поширюватися не на територіальне володіння, але й на право встановлювати закони та юрисдикцію. Наприклад, його модель управління на основі централізованої королівської влади, де король визнавався джерелом права та вищої юрисдикції, стала прикладом для інших європейських монархій. Це стосувалося не тільки Франції, але й таких держав, як Кастилія, Англія та Португалія, де правителі почали запроваджувати схожі юридичні моделі централізації влади [32].

Система Філіпа II, яка обмежувала автономію феодалів і зміщувала способи на королівське право, стала важливим етапом до створення більш централізованих державних структур, що отримали поширення в середньовічній Європі. Водночас, концепція «*rex legibus solutus est*» (король вільний від законів), що була популярною в багатьох країнах того часу, зазнала модифікації у Франції під впливом політики Філіпа II. Французька правова система почала формулювати принцип «*rex super leges, sed pro utilitate regni*», тобто король вище законів, але в межах користі для королівства. Це означало, що монарх мав свободу дій у рамках забезпечення добробуту та стабільності держави, але його повноваження не були необмеженими, що допомагало створити певні правові обмеження для королівської влади [32].

Цей новий підхід до монархічної влади мав свій вплив на розвиток державних інститутів в інших європейських країнах, де почали застосовувати подібні моделі централізації влади та правового управління. Вплив політики Філіпа II на інші монархії, таким чином, можна оцінити як один з етапів у розвитку європейських державних і правових структур, що показувалось в численних правових ініціативах і реформах.

Філіп II Август, через свою політику правових і адміністративних реформ, заклав основи французького абсолютизму, який сформувався в період правління Людовика XIV. Його правління стало етапом, коли централізація влади в руках монарха почала набувати нових, більш організованих форм, що надавало стабільність в державі. Це стало основою для розвитку французької правової системи в пізньому середньовіччі та ранньому новому часі [37].

Однією з основних рис, що стали наслідком правової політики Філіпа II, стало верховенство короля як найвищого судді. Філіп II значно зміцнив свою роль в управлінні судовою системою, що надало можливість контролювати юридичний процес на всіх рівнях та посилити вплив корони

на феодальне суспільство. Цей підхід був одним з етапів на шляху до становлення абсолютної монархії, де влада короля не підлягала жодним обмеженням з боку місцевих феодальних структур.

Також важливим став уніфікаційний процес правових норм через ордонанси, що допомагали встановити однакові правила для всього королівства. Це допомогло не тільки уніфікувати правові практики, а й зменшити вплив місцевих феодальних порядків, що існували до того. Цей процес став основою для створення єдиного правового поля, яке уможливлювало стабільність і рівність перед законом на всій території Франції [37].

Філіп II також впровадив систему адміністративної централізації через створення бальяжів, що дало змогу контролювати віддалені території королівства. Це була важлива частина реформи, що сприяла зміцненню монархії і зменшенню впливу місцевих феодалів. Бальяжі стали важливою ланкою в управлінській структурі, що посилювало королівський контроль за кожною частиною держави.

Також потрібно відзначити, що розвиток правничої бюрократії став ще реформою Філіпа II. Створення професійної правничої служби стало необхідним етапом у розвитку французького абсолютизму, надаючи постійне застосування законів на всіх рівнях державного управління.

Всі ці реформи стали основою для формування французької державності в пізніші етапи, особливо під час правління Людовика XIV, коли абсолютизм досяг своєї кульмінації. Правовий спадок Філіпа II, саме у вигляді централізованої адміністративної системи, уніфікації правових норм, та посилення королівської юрисдикції, став основою для стабільності французької монархії на багато століть вперед [37].

Отже, діяльність Філіпа II Августа стала одним із найважливіших етапів становлення централізованої монархії у Франції, передусім завдяки послідовному застосуванню правових засобів для зміцнення влади корони.

Його правління позначилося не тільки військовими перемогами, а й юридичними та адміністративними перетвореннями, що змінили політико-правову структуру держави.

Через використання феодалного права, принципів васалітету, інституту апеляції, системи ордонансів, а також шляхом розширення королівської юрисдикції, Філіп II поступово підпорядкував собі регіональні суди та адміністрації, утвердивши за монархом роль найвищого носія влади і закону. Його правова політика, заснована на ідеї публічного блага та правової легітимності дій монарха, не тільки зміцнила вертикаль влади, а й заклала основу для подальшого вдосконалення абсолютистської моделі французької держави.

РОЗДІЛ 3. БИТВА ПРИ БУВЕ ЯК ПРАВОВИЙ ТА АНТРОПОЛОГІЧНИЙ ФЕНОМЕН

3.1. Вплив битви при Буве на розвиток королівської влади та правові реформи у Франції

Битва при Буве, яка відбулася 27 липня 1214 року, мала свій вплив на розвиток французької державності не тільки у військово-стратегічному вимірі, але й у юридичному та політичному вимірі. Перемога короля Філіпа II Августа над коаліцією, очолюваною Іоанном Безземельним, стала не тільки показом військової потуги, а й символом легітимності французької монархії. У юридичному сенсі ця перемога була підтвердженням здатності короля не тільки забезпечити оборону королівства, а й відстоювати верховенство королівської влади перед зовнішнім і внутрішнім викликом.

Перемога при Буве стала є прецедентом, який посилив публічну легітимацію короля як захисника не тільки територій, а й правопорядку. Внаслідок цього у правосвідомості підданих посилювався зв'язок між особою монарха і гарантією стабільності, що в подальшому надало підтримку централізаторських реформ.

Битва також спричинила зрушення в розумінні васальних зобов'язань. Частина французьких баронів, яка вагається між лояльністю до Філіпа та симпатією до англійського короля, після поразки Іоанна Безземельного змушена була визнати верховенство французької корони. У правовому розумінні це означало зміщення фокусу з персональних зобов'язань до державно-орієнтованого васалітету, де лояльність до короля розглядалася як пряма обов'язкова норма [20].

У післявоєнний період посилювалися впливи до уніфікації обов'язків васалів, що закріплювалося в королівських капітуляріях, ордонансах і судових рішеннях. Таким чином, битва стала тригером правової свідомості, у якій феодалізм зазнав певної кодифікації в межах загальнодержавного правового простору.

Після цієї битви Філіп II Август вирішив зробити правосуддя більш централізованим, що допомогло зменшити вплив місцевих феодалів на судові процеси. До цього моменту, в умовах феодальної анархії, суди перебували під контролем місцевих панів, що призводило до свавілля та нерівності перед законом. Перемога при Буве посилила вплив короля, який став основним гарантом верховенства права.

Однією з основних реформ стало посилення королівських судів, що допомогло підвищити рівень правової безпеки в королівстві. Особливо це стосувалося судових інстанцій, які розглядали спори між феодалами та підданими. Зміцнення королівської юрисдикції дає змогу королю втручатися в судові справи навіть на рівні баронів і їхніх васалів, якщо виникали конфлікти, які стосувалися королівських інтересів.

У результаті битви та посилення королівської влади, Філіп II почав використовувати ордонанси - королівські накази, що мали свою силу закону. Ордонанси стали правовим засобом для регулювання різних моментів державного життя, від збору податків до встановлення норм поведінки у феодальних відносинах [23].

Це було важливе досягнення, так як ордонанси допомагали королю створювати єдині правові норми для всього королівства, незалежно від місцевих традицій чи привілеїв. Ордонанси стали основою для розвитку державного права у Франції та продовжували бути головними управлінні державою в наступні століття.

Після битви при Буве відбулось й підсилення бюрократичного апарату. Філіп II залучав юристів та правників до управлінських структур, що допомогло створити більш правильну систему управління і судочинства. Роль королівського радника зростала, що допомагало розвитку професійної правничої бюрократії, можливої правильно показувати і застосовувати закон у найрізноманітніших сферах - від управлінських до судових питань [23].

Завдяки цим змінам, Франція отримала більш структуровану і централізовану правову систему, яка надала можливість не тільки зміцнити позиції монарха, а й підтримати порядок в королівстві, ускладнивши можливості для феодалської сваволі.

Перемога при Буве мала й наслідки не тільки для внутрішньої політики Франції, але й для міжнародної ситуації. Філіп II Август, зміцнивши свою позицію в королівстві, зміг покращити свої дипломатичні позиції на міжнародній арені. У результаті битви він отримав можливість укласти вигідні союзи та відновити контролюючий вплив на основні території, які були під владою Англії або феодалських васалів.

Поразка Іоанна Безземельного позначилася на його міжнародному авторитеті і змінила розклад сил у Західній Європі. Англія, яку представляв Іоанн, після поразки стала менш впливовою, а її спроби поновити своє домінування у Франції зазнали труднощів. Для Філіпа II це був момент, який допоміг розширити межі французької корони [32].

У сенсі міжнародних відносин, зміцнення позицій Франції внаслідок цієї перемоги призвело до ревізії численних мирних договорів та корекції меж. Наприклад, після битви було підписано угоди, котрі офіційно закріпили втрату англійцями володінь на континенті, таких як Нормандія та Мен. Це стало частиною геополітичного розмежування та зменшило можливості для Англії впливати на французькі справи [45].

Тобто, битва при Буве стала підґрунтям для утвердження центральної влади у Франції. Вона стала доказом того, що монарх має право здійснювати не тільки військову, але й правову та дипломатичну діяльність в інтересах країни. Перемога зміцнила ідею, що король Франції може бути верховним гарантом правопорядку, в тому числі і на міжнародному рівні.

У результаті цих змін на зовнішньополітичній арені Франція посилила свої позиції як держави, яка може протистояти зовнішнім загрозам і захищати свої кордони. Філіп II проявив себе як майстерний

дипломат, який зміг скористатися результатами битви для створення нових стратегічних альянсів, таких як союз із імператором Священної Римської імперії.

Цей етап став важливим не тільки з точки зору військових досягнень, але й у плані правової легітимації влади, яка зміцнювалася завдяки дипломатії та міжнародним угодам, які сформували імідж Франції як монархії, здатної до внутрішньої стабільності і міжнародної експансії.

Таким чином, після битви при Буве королівська влада Філіпа II Августа отримала не тільки внутрішню легітимацію, а й геополітичну підтримку, яка допомогла Франції стати однією з головних європейських держав того часу. У результаті, політичні і правові реформи, започатковані після перемоги, мали вплив на розвиток монархії і зміцнення її авторитету в міжнародній політиці.

3.2. Зміни у міжнародному праві після битви при Буве

У період XIII століття міжнародне право було на стадії формування, і його основні принципи ще не були правильно сформульовані. Основними джерелами права були феодалні договори, звичаєве право, а також церковне право, яке мало значення в регулюванні відносин між християнськими монархами.

У той час міжнародні відносини регулювалися здебільшого особистими альянсами між монархами, які ґрунтувались на васальних зобов'язаннях, і династичними шлюбами, а також на політичних угодах, які не мали юридичної стабільності. Війна, хоча й була звичайною частиною міжнародних відносин, але вона не мала єдиного, стандартизованого правового поля, яке б надавало правовий захист для цивільного населення або визначало умови ведення війни.

Битва при Буве 1214 року, у якій французький король Філіп II Август здобув перемогу над англійським королем Іоанном Безземельним і його союзниками, стала й поворотним моментом у міжнародних відносинах середньовічної Європи. Військовий конфлікт мав правові наслідки, які почали впливати на розвиток міжнародного права [45].

Поразка англійського короля Іоанна Безземельного призвела до змін у політичному ландшафті Західної Європи, що, своєю чергою, позначилося на правових нормах, які регулювали відносини між державами. Проголошення перемоги Філіпа II і втрата англійцями територій у Франції створили прецедент для нових договорів і угод, які закріплювали нові кордони та політичні реалії. Цей процес був необхідний для формування правових рамок, які визначали територіальну цілісність держав [48].

У цьому сенсі відбулися зміни в тому, як визначалося право на ведення війни, захист територій і визнання міжнародних договорів. Після битви, політична стабільність у Франції допомогла королю Філіпу II

Августу укласти кілька угод, що допомогло зміцнити його позиції на міжнародній арені.

Один з моментів війни, який змінився після битви при Буве, це правовий статус війни. До того часу війна між монархами розглядалася як звичайний засіб політичної боротьби, де не існувало правових обмежень щодо її ведення. Битва при Буве, підштовхнула до необхідності визначити правила ведення війни, що пізніше призвело до розвитку більш формалізованих угод і договорів [48].

Міжнародне право того часу вже передбачало деякі обмеження стосовно прав воюючих сторін, але після цієї битви на перший план вийшла необхідність створення нових норм, які б регулювали ведення воєн в межах більш правильної правової системи. Це стосувалося як питання легітимації війни, так і визначення правових рамок для заключення миру.

Підписання мирних угод після битви при Буве стало кроком до розвитку міжнародного права, яке вже не просто фіксувало волю монархів, а стало організованим і заснованим на певних юридичних нормах. Це дало підґрунтя для подальших кроків у напрямку розвитку міжнародних відносин, які займали правильні механізми мирного врегулювання конфліктів [30, с. 337-342].

Церква теж була посередником у легітимації та моральному обґрунтуванні воєнних дій. Папа інокентій III, який в цей період мав великий вплив на політичні процеси, підтримував Францію в її боротьбі проти англійців. Цей морально-релігійний момент став частиною правового процесу, пов'язаного з війною.

Церква втручалася в мирні переговори, будучи арбітром та гарантуючи виконання умов мирних угод. Її роль у післявоєнному періоді підтверджувала те, що мир мав бути не тільки політичним, а й моральним обов'язком для обох сторін.

Один з важливих заходів війни, який змінювався після битви при Буве, стосувався правил захоплення полонених та розподілу трофеїв, що були частиною післявоєнних договорів і міжнародних відносин. До цього часу правила щодо поводження з полоненими були непослідовними, і багато з них залишалися залежними від особистої волі переможців.

Але після перемоги Філіпа II у 1214 році розпочався процес формулювання правильних норм, які стосувались захоплення полонених. Це питання мало як політичну, так і правову важливість, тому що для середньовічних монархій полонені були не тільки об'єктом перемоги, а й потенційними важелями для отримання поступок у мирних переговорах. Розподіл трофеїв, займаючи земельні угіддя та інші ресурси, також став необхідним, який потребував правової регламентації. Це допомогло уникнути суперечок між переможцями та надати справедливий розподіл здобутого майна відповідно до встановлених норм [50].

Битва при Буве показала необхідність цих правильних правових норм, які б надавали правила поведінки по відношенню до полонених, як чоловіків, так і жінок, а також визначали умови їхнього обміну чи утримання. Після цієї битви королівство Франція стало однією з країн, що працювало над формулюванням нових норм в міжнародних договорах, які врегульовували це питання.

Із розвитком міжнародного права на основі досвіду битви при Буве почали виникати документи, які визначали правовий статус полонених, що допомагало уникати зловживань з боку переможців. Вони почали регулювати не тільки умови перебування полонених, але й можливості їхнього обміну чи повернення, а також процедури, які повинні були надати правову безпеку для військових і цивільних осіб, котрі опинилися в полоні [23].

Після битви при Буве відбулися зміни і в питаннях мирних угод. Війни між монархами почали здобувати більшу формальність в плані правових

обов'язків. Підписання мирних угод стало більше залежати від юридичних норм, а не від волі переможця. У цей період почали розвиватися нові способи укладення мирних договорів, які враховували не тільки політичні, але й юридичні питання, саме територіальні зміни, права на володіння певними землями, економічні зобов'язання тощо.

Договори, укладені після битви при Буве, стали більш структурованими та детальними, так як кожна сторона прагнула зберегти свої інтереси. Наприклад, територіальні поступки, що відбулися після цієї битви, були зафіксовані у міжнародних угодах, що стало основою для розвитку нових правових традицій у міжнародному праві.

Міжнародні правові угоди після битви при Буве стали передвісниками нової ери в міжнародному праві, де держави почали більше уваги приділяти формалізації своїх угод і правових зобов'язань, пов'язаних з територіальними змінами, правами на володіння землями, правами на шлюбні союзи, що визначали статус країн на міжнародній арені [22].

Іншим наслідком битви при Буве стало те, що ця подія певним чином визначила нові принципи законності та легітимності кордонів між державами. Раніше кордони держав часто змінювалися на підставі військової сили та династичних претензій, але після битви ці зміни почали фіксуватися в міжнародних правових угодах [30, с. 343-351].

Філіп II після перемоги над Іоанном Безземельним зміг підтвердити свою право на території, які раніше були частинами англійських володінь, і, таким чином, створив прецедент для того, як зміни кордонів повинні бути легітимізовані через міжнародні договори. Це дало поштовх до формування концепції територіальної недоторканності і створило правову основу для того, щоб територіальні зміни в майбутньому не відбувалися через просту силу, а через встановлені юридичні процедури.

Отже, битва при Буве справила багатий вплив на розвиток міжнародного права. Вона стала необхідним кроком у процесі

формулювання нових правових норм, які регулювали поведінку монархів і держав у міжнародних відносинах. Відкриття правових способів для укладення мирних угод, зміни в регулюванні захоплення полонених і трофеїв, а також визначення принципів територіальної недоторканності стало необхідними наслідками цієї події для розвитку міжнародного права.

І хоча процес становлення міжнародного права був довгим і поступовим, саме битва при Буве стала одним з моментів, який допоміг зміцнити правові засади, які застосовуються в міжнародних відносинах і до сьогодні.

3.3. Образ битви при Буве в правовій та історичній пам'яті Європи

Битва при Буве мала свій вплив на формування юридичних норм та підходів до міжнародних відносин, що надалі допомагало становленню правових основ для європейської цивілізації. Образ цієї битви закріпився не тільки в юридичних текстах, але й у пам'яті народів, що призвело до змін у правовій та історичній практиці. Але важливо зрозуміти, як зміни в правовій пам'яті відбувалися та які правові ідеї стали основою для формування цих образів.

Необхідно підкреслити, що Битва при Буве стала однією з подій, які визначили хід середньовічної історії Європи. Перемога французького короля Філіпа II Августу стала політичною та правовою перемогою, яка допомогла зміцнити позиції Франції на міжнародній арені, а також заклала основи для подальшого розвитку феодального права та відносин між королями та їх васалами [46].

З точки зору права, перемога Франції в битві показувала нові принципи у міжнародних відносинах та правових нормах, які застосовувалися до королівств того часу. Важливою була ідея легітимності війни та права на захоплення територій за допомогою війни, яка в ті часи

була визнана законною, якщо вона була санкціонована владою та відповідала певним юридичним стандартам. У цьому контексті перемога Філіпа II Августа змінила не лише політичний ландшафт Європи, а й вплинула на еволюцію міжнародного права.

Філіп II Август, отримавши перемогу у битві при Буве, продовжував зміцнювати свої повноваження та владарювання, одночасно реформуючи правову систему Франції. Його правління стало важливим етапом у розвитку централізованої монархії, яка визначала основні юридичні принципи у Франції на наступні століття. За його правління було проведено низку реформ, які допомогли підвищити правосуддя та поліпшити функціонування правової системи [49].

Після перемоги в битві при Буве Філіп II Август закріпив своє законне право на володіння певною частиною територій, які були раніше під контролем англійських монархів. Це показувало не тільки права короля на захоплені землі, а й ставило нові стандарти для ведення міжнародних переговорів та укладення мирних договорів, що визначали кордони держав.

З точки зору права, необхідним було закріплення принципу територіальної цілісності та легітимності королівських претензій на основі війни, що допомогло Франції утвердити свої права на території, які були втрачені раніше. Це стало першим кроком до зміцнення юридичних норм, які в подальшому стали основою для міжнародного права та визначення законності територіальних змін [37].

Після битви при Буве змінилося і ставлення до міжнародних відносин. Перемога Франції була сигналом для інших європейських держав, що війна, навіть якщо вона велась у рамках феодалних прав, повинна бути легітимною та відповідати певним правовим нормам. Принципи, які виникли після цієї битви, надалі стали основою для міжнародних договорів та мирних угод, що вказують на важливість правового оформлення конфліктів.

В цьому сенсі можна говорити про появу нових норм міжнародного права, які мали на меті не тільки припинення військових дій, але й визначення правових питань для розв'язання спірних територіальних питань та збереження миру після війни. Ці зміни стали основою для наступного розвитку міжнародних правових відносин, наприклад, для становлення міжнародного гуманітарного права [28].

Після цієї битви король Філіп II Август продовжив зміцнення феодалної структури держави, що включала розширення прав короля як сюзерена щодо своїх васалів. Філіп II закріпив нові права васалів та обов'язки сюзеренів, які ставали частиною того, як трактувалися відносини між королем і його підданими. Також в результаті цієї битви посилилася роль централізованої влади, що зробило правової системи більш ефективною в королівстві.

Битва при Буве також має значення й для історичної пам'яті. Вона стала однією з подій для Франції, а також для всього середньовічного європейського світу. У різні історичні періоди образ битви змінювався, але вона завжди залишалася символом правової легітимності перемоги та боротьби за територіальну цілісність.

Якщо в епоху середньовіччя битва сприймалася як легітимне втручання у міжнародні відносини, то в наступні століття її образ став частиною історичної пам'яті щодо правових норм, які регулювали міжнародні відносини. В історіографії різних періодів ця подія мала різне трактування, але завжди була важливою її роль у формуванні правової системи, яка створила свій вплив на міжнародну політику [38].

Історична пам'ять про битву при Буве також сформувала правові традиції, які були взяті за основу для розбудови правових систем на території Європи. У середньовіччі, коли правові відносини часто вирішувалися через силові методи або за допомогою санкцій, таких як

захоплення земель чи людей, війна ставала легітимним способом вирішення міжнародних суперечок.

Після цієї битви стало зрозуміло, що, хоча насильство залишалося основним методом вирішення конфліктів, але все-ж-таки воно повинно було дотримуватися певних правових стандартів. Ці стандарти виникали через спроби уникнути хаосу та надати певну стабільність у відносинах між державами. Легітимація війни, яку ми бачимо на прикладі битви при Буве, стала основою для подальших правових трактувань, які з часом були оформлені в вигляді міжнародних договорів, правил війни та військових кодексів [40].

Ідея легітимності війни, яка була виражена через перемогу Філіпа II Августу, поступово стала частиною міжнародного гуманітарного права, яке в подальшому розвивалося в процесі регулювання збройних конфліктів. Саме в сенсі цієї битви почали з'являтися перші спроби окреслення меж законності застосування сили в міжнародних відносинах.

Одним з наслідків Битви при Буве стала трансформація уявлень про територіальні права та право на захоплення територій у війні. У середньовіччі перемога у війні означала не тільки політичну, а й юридичну легітимізацію захоплених земель. Але через Буве стала поступово визнаватися ідея, що захоплення територій має бути підкріплено певними правовими підставами, і що процес війни повинен бути регульований на основі правових норм. У результаті, до цього часу багато з договорів між європейськими державами зводилися саме до правових вимог, що стосувалися легітимізації володіння певними територіями.

Це було необхідним кроком для розвитку міжнародного права, яке з часом стало вимагати від держав більше уваги до права народів на самовизначення та територіальної цілісності. В результаті, такі принципи стали основою сучасних норм міжнародного права, саме Статуту ООН,

який обмежує право на застосування сили між державами лише в випадках самозахисту або за рішенням Ради Безпеки [46].

Після перемоги в Битві при Буве почалися й зміни у тому, як ставилися до юридичних наслідків військових конфліктів. Такі зміни стали основою для міжнародних договорів, що згодом стали способами для мирного вирішення спорів між державами.

Відбиття правових наслідків битви при Буве також торкнулося право на захоплення полонених та розподіл трофеїв, що неодноразово висвітлювалось у середньовічних військових кодексах. Для того часу було важливим регулювання не тільки того, що відбувалось на полі бою, а й як саме ставитися до тих, хто потрапляв у полон, а також до розподілу військових трофеїв [46].

Можна сказати, що Битва при Буве стала випробуванням для нових правових підходів в регулюванні міжнародних конфліктів. Це не тільки підтвердило ідею використання сили як метод легітимної політики, а й окреслило заходи, в яких повинні були розвиватися правові норми майбутніх міжнародних відносин.

Битва при Буве залишила глибокий відбиток на розвиток правових норм і міжнародних відносин в Європі. Її правовий вплив проявляється не тільки в сенсі її наслідків для Франції, Англії та інших учасників конфлікту, а й в тому, як вона формувала правові концепції, які стали основою для розвитку міжнародного гуманітарного права в наступні століття.

Завдяки таким подіям, як битва при Буве, поступово змінювалася концепція війни як суто силового способу, що не має обмежень, до більш цивілізованої моделі, де визначені правові норми обмежували використання насильства і надавали правові обмеження для міжнародних взаємин [49].

Правовий контекст битви при Буве й надалі розвиває правові заходи і показує важливі моменти в правовій пам'яті Європи. Визнання важливості

цих подій через призму правової історії створює міжнародні угоди і договори, які обмежують насильницькі методи ведення війни, що набуває яскравого забарвлення у часи формування правових інститутів, таких як Ліга націй і ООН [47].

Отже, враховуючи важливість цієї битви в історії, її образ залишився в правовій пам'яті Європи як символ відновлення правової справедливості через застосування законних способів війни і дипломатії. Сьогодні ця битва займає одне з головних місць в історії права, тому що вона стала точкою відліку для більш систематизованого та правового підходу до ведення війни та міжнародних відносин у Європі.

ВИСНОВКИ

Отже, аналіз основних принципів феодалного права, таких як васалітет і сюзеренітет, дозволяє побачити, як правовий устрій XIII століття формував політичні та соціальні структури середньовічної Європи. Васалітет був основою взаємозв'язків між сюзереном і васалом, де обов'язки та права кожної зі сторін визначалися у праві на володіння земельною власністю та військовою службою.

Легітимація війни через церковне благословення та династичні права була однією із частин феодалного устрою. Війна, як засіб вирішення конфліктів між правителями, не тільки узгоджувалася з нормами феодалного права, але й визнавалася правомірною за умови отримання підтримки церкви або на основі династичних претензій. Це надавало легітимність війни в очах суспільства, що давало змогу правителям вести бойові дії з мінімальним правовим і моральним осудом.

Війна, ставала засобом політики, що допомагало розширювати володіння, зміцнювати центральну владу і вирішувати міжнародні суперечності. Це також закладало основи для розвитку міжнародного гуманітарного права, яке згодом почало регулювати правила ведення війни та захисту цивільного населення.

У складі французької армії головними були лицарі, піхота та міська міліція. Лицарі, як основна військова сила, виконували не тільки бойові функції, але й були суб'єктами феодалного права, що надавало їм особливі привілеї та обов'язки. Їхнє становище в армії було пов'язане з їхнім соціальним статусом, а також з традиціями і правовими нормами середньовічного суспільства.

У свою чергу, коаліція противників, до складу якої входили англійці, фламандці та імперські сили, мала також складну соціальну структуру. Воїни з різних країн та соціальних верств формували багатонаціональні та різноманітні військові одиниці, що показувало наявність різних правових

норм і практик в арміях цих країн. Різні правові системи, котрі діяли в цих державних утвореннях, визначали правовий статус воїнів, полонених і втікачів. Тому соціальний статус учасників битви мав великий вплив на їхню участь у військових діях і правові відносини, які виникали в ході війни. Це також показує, наскільки важливим було правове регулювання у визначенні ролі кожної групи в війні.

Під час керівництва Філіпа II, відбулися зміни в правовій системі, які зміцнили центральну владу. Одним з основних етапів цих реформ було введення нових норм щодо управління землями, контролю за правосуддям та зміцнення монархії як інституту. Відповідно до цього, нові правові норми зміцнили вплив місцевих феодалів і підвищили королівську владу в державі. Військова реформа, яку провів Філіп II, також була пов'язана з цими правовими змінами, що допомогло ефективно мобілізувати ресурси та організувати військові сили для боротьби з зовнішніми ворогами.

Захоплення полонених та їхній правовий статус були частиною середньовічної війни. Військові правила щодо полонених були сформульовані в контексті феодалного права і залежали від їхнього соціального статусу. Враховуючи, що війна між королівствами часто мала не тільки військові, але й економічні цілі, полонені могли бути використані як ресурс для отримання викупу чи для посилення військової сили.

Однією з частин військового права був і розподіл трофеїв, що також регулювався феодалними правовими нормами. Трофеї, як частина війни, не тільки надавали економічну вигоду, але й були способом для підвищення престижу та зміцнення соціального статусу тих, хто брав участь у воєнних діях. Це також призводило до правових суперечок між різними учасниками війни стосовно справедливого розподілу здобичі.

Після битви при Буве відбулися зміни й в міжнародному праві. Це була віха для розвитку норм, яка регулювала ведення війни та права воїнів. Битва показала важливість формулювання міжнародних угод щодо

гуманітарних моментів війни, наприклад, тосовно полонених і цивільного населення.

Розвиток міжнародних правових норм після цієї битви став основою для майбутнього створення міжнародного гуманітарного права. Проблеми, пов'язані з правами військових та цивільних осіб під час війни, отримали визнання на міжнародному рівні, що з часом стало підґрунтям для створення міжнародних договорів та правових норм, які захищають права людини в умовах збройних конфліктів.

Після битви при Буве питання щодо прав полонених почали обговорюватися не тільки в рамках національних правових систем, а й на міжнародному рівні. Згодом, ці питання стали основою для розробки міжнародних конвенцій, які стосуються прав полонених та обов'язків держав у веденні війни. Ця битва стала важливою у розвитку правових норм, які визначали обов'язки держав щодо полонених, у тому числі забезпечення їхнього гуманного ставлення та гарантування правового статусу в умовах війни.

Таким чином, битва при Буве і її правові способи ведення, вказують на важливість середньовічного феодалного права у розвитку міжнародного гуманітарного права. Війна, як засіб політики, показує не тільки зміни в соціальних структурах та політичних взаєминах, але й зміни в правових підходах до ведення війни та захисту прав полонених. Реформи, котрі були здійснені під керівництвом Філіпа II Августа, стали основою для розвитку централізованої монархії та правових норм, які внесли стабільність у розвиток Франції та Європі загалом. Відбиток цієї битви можна побачити в подальших процесах правових реформ та формуванні міжнародного гуманітарного права, що закладає сучасні міжнародні норми і угоди щодо ведення війни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Воєнна історія людства: Битва біля Бувін'є (1214 р.). URL: <https://vseosvita.ua/library/voenna-istoria-ludstva-bitva-bila-buvine-1214-r-334581.html> (дата звернення: 13.04.2025).
2. Посилення королівської влади у Франції. URL: <https://moyaosvita.com.ua/istoriya/posilennya-korolivsko%D1%97-vladi-u-franci%D1%97/> (дата звернення: 13.04.2025).
3. Battle of Bouvines. URL: <https://www.britannica.com/event/Battle-of-Bouvines-1214> (дата звернення: 13.04.2025).
4. 27 luglio 1214. La battaglia di Bouvines. URL: <https://medievalleggiando.it/27-luglio-1214-la-battaglia-di-bouvines/> (дата звернення: 16.04.2025).
5. Bouvines 1214. URL: <https://warhistory.org/%40msw/article/bouvines-1214> (дата звернення: 16.04.2025).
6. La Bataille de Bouvines (1214): une victoire foudatrice pour la France. URL: <https://www.hist-europe.com/les-batailles-%C3%A9piques-1-1/la-bataille-de-bouvines-1214> (дата звернення: 16.04.2025).
7. Capua J. V. Feudal and Royal Justice in Thirteenth-century England: The Forms and the Impact of Royal Rewiev. *American Journal of Legal History*, 1983. Vol. 27. Issue 1. P. 54-84. URL: <https://academic.oup.com/ajlh/article-abstract/27/1/54/1778168> (дата звернення: 12.03.2025).
8. La battaglia di Bouvines (1214): lo scontro che cambiò l'Europa. URL: <https://www.eroicafenice.com/salotto-culturale/battaglia-di-bouvines-la-domenica-che-cambio-leuropa/> (дата звернення: 12.03.2025).
9. Bringing the Feudal Law Back Home: Social Practice and the Law of Fiefs in Italy and Provence (1100-1250). Attilio Stella. *Journal of Medieval History*. Vol. 46. Issue 4, 2020. URL: <https://omnilogos.com/bringing-feudal-law-back-home-social-practice-and-law-of-fiefs-in-italy-and-provence-1100-1250/> (дата звернення: 12.04.2025).

10. Knights and Lords: The dynamics of Vassalage in the Middle Age.
URL: <https://knightstemplar.co/knights-lords-the-dynamics-of-vassalage-in-the-middle-ages/> (дата звернення: 12.04.2025).

11. Akehurst F.R.P. Introduction to The Coutumes de Beauvaisis of Philippe de Beaumanoir. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1992.

12. Bloch Marc. Feudal Society. Translated by L.A. Manyon. Vol. 2. 2 vols. Chicago: The University of Chicago Press, 1961.

13. Bloch Marc. Feudal Society. Translated by L.A. Manyon. Vol. 1. 2 vols. Chicago: The University of Chicago Press, 1961.

14. Burgundian Code: Book of Constitutions or Law of Gundobad, The. Translated by Katherine Fisher Drew. Sources of Medieval History, ed. Edward Peters. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1976. Reprint, 1996.

15. Craig Sir Thomas. The Jus Feudale. Translated by James Avon Clyde. Vol. 1. 2 vols. Edinburgh: William Hodge and Company, 1934.

16. Coutumes de Beauvaisis of Philippe de Beaumanoir, The. Translated by F.R.P. Akehurst. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1992.

17. Dobozy Maria. Introduction to The Saxon Mirror: a Sachsenspiegel of the Fourteenth Century. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1999.

18. Ganshof F. L. Feudalism. Translated by Philip Grierson. 2nd ed. New York: Harper and Row Publishers, 1964.

19. Gregory Saint Bishop of Tours. The History of the Franks. Translated by O. M. Dalton. Vol. 1. 2 vols. Oxford: Clarendon Press, 1927.

20. Heirbaut Dirk. «Flanders: A Pioneer of State-oriented Feudalism? Feudalism as an Instrument of Comital Power in Flanders during the High Middle Ages (1000-1300). «In Expectations of the Law in the Middle Ages» ed. Anthony Musson, 23-34. Woodbridge: The Boydell Press, 2001.

21. Herlihy David. The History of Feudalism: Humanities Press, 1979.
Homans, George C. English Villagers of the Thirteenth Century. New York: W.W. Norton and Company, 1968.

22. Kern Fritz. Kingship and Law in the Middle Ages. Translated by S.B. Chrimes. Studies in Mediaeval History, ed. Geoffrey Barraclough. New York: William Salloch Books, 1939.

23. Liber Augustalis or Constitutions of Melfi Promulgated by the Emperor Frederick II for the Kingdom of Sicily in 1231, The. Translated by James M. Powell. Syracuse: Syracuse University Press, 1971.

24. Lombard Laws. The Translated by Katherine Fisher Drew. Sources of Medieval History, ed. Edward Peters. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1973. Reprint, 1996.

25. MacMillan Review of The Jus Feudale, by Sir Thomas Craig. The University of Toronto Law Journal 1, 1936. P. 389-390.

26. Powell James M. Introduction to The Liber Augustalis or Constitutions of Melfi Promulgated by the Emperor Frederick II for the Kingdom of Sicily in 1231. Syracuse: Syracuse University Press, 1971.

27. Robinson O. F., T. D. Fergus, and William M. Gordon. An Introduction to European Legal History. 2 ed.: Professional Books, 1985.

28. Saxon Mirror: a Sachsenspiegel of the Fourteenth Century, The. Translated by Maria Dobozy. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1999.

29. Stephenson Carl. Mediaeval Feudalism. Ithaca: Cornell University Press, 1942. Sullivan, Francis Stoughton. Lectures on the Constitution and Laws of England. 2nd ed. London: Edward and Charles Dilly in the Poultry, 1776.

30. «Le rôle équivoque joué par le duc de Brabant Henri Ier à la bataille de Bouvines (27 juillet 1214)», in Cahiers de civilisation médiévale, Xe-XIIe siècles, 2016. № 59. P. 337-356. URL: <https://academia.edu/resource/work/31043855> (дата звернення: 17.04.2025).

31. Bouvines revisited. URL: <https://academia.edu/resource/work/126068308> (дата звернення: 17.04.2025).

32. Phillip II's «Eye of Command» and the Battle of Bouvines. URL: https://www.cambridge.org/core/books/abs/journal-of-medieval-military-history-xxi/philip-iis-eye-of-command-and-the-battle-of-bouvines/410BEAEF8E8ACFE11AB7A4A6DA50513F?utm_source=chatgpt.com# (дата звернення: 18.04.2025).

33. Bouvines, un tournant européen (1214-1234). URL: <https://academia.edu/resource/work/10311905> (дата звернення: 16.04.2025).

34. The battle of Bouvines: Event history vs. Problem history. URL: <https://academia.edu/resource/work/38323485> (дата звернення: 14.04.2025).

35. Sidney E. Dean. The oriflamme vs. the eagle. *Medieval warfare*, 2011. Vol. 1. № 1. P. 27-33. URL: <https://www.jstor.org/stable/48579323> (дата звернення: 14.04.2025).

36. Battaglia di Bouvines, 27 luglio 1214 - Importanza e conseguenze. URL: <https://www.studiarapido.it/battaglia-di-bouvines-27-luglio-1214-importanza-conseguenze/> (дата звернення: 14.04.2025).

37. La bataille de Bouvines. URL: <https://catalog.hathitrust.org/Record/009403783> (дата звернення: 16.04.2025).

38. Le dimanche de Bouvines: 27 juillet 1214 / ed. By Georges Duby. URL: <https://catalog.hathitrust.org/Record/102277126> (дата звернення: 16.03.2025).

39. Die Schlacht bei Bouvines 27 juli 1214; quellenkritik. Inagural-dissertation. URL: <https://catalog.hathitrust.org/Record/005922561> (дата звернення: 16.04.2025).

40. Bouvines, 27 luglio, 1214. URL: <http://www.warfare.it/storie/bouvines.html> (дата звернення: 16.04.2025).

41. Battaglia di Bouvines 27 luglio 1214. URL: <http://www.arsbellica.it/pagine/medievale/Bouvines/Bouvines.html> (дата звернення: 19.04.2025).

42. Bouvines, la domenica che cambio l'Europa. URL: <https://www.festivaldelmedioevo.it/portal/bouvines-la-domenica-che-cambio-leuropa/> (дата звернення: 19.04.2025).

43. Bouvines. URL: <http://www.historicalab.it/Bouvines.htm> (дата звернення: 19.04.2025).

44. Bouvines, domenica 27 luglio 1214: il giudizio di Dio. URL: <https://ilpalazzodisichelgaita.wordpress.com/2011/09/13/bouvines-domenica-27-luglio-1214-il-giudizio-di-dio/> (дата звернення: 19.04.2025).

45. Discussion about the national aspect in the battle of Bouvines (july 27, 1214). URL: https://ppublishing.org/media/uploads/journals/article/EJH-6_p49-53.pdf (дата звернення: 16.04.2025).

46. Battle of Bouvines: The clash that shaped medieval Europe. URL: <https://autodidactprofessor.com/2024/11/16/battle-of-bouvines-the-clash-that-shaped-medieval-europe/> (дата звернення: 19.04.2025).

47. Battle of Bouvines 1214. URL: <https://youtu.be/ag36yuGOyz0?feature=shared> (дата звернення: 13.04.2025).

48. Bouvines 1214. URL: <https://youtu.be/pc45-q2OEBs?feature=shared> (дата звернення: 13.04.2025).

49. Shadows of Bouvines: The battle of Bouvines (1214). URL: <https://youtu.be/dSjDr5P8Lvo?feature=shared> (дата звернення: 16.04.2025).

50. Le bataille de Bouvines. Phillipe Auguste, 1214. URL: <https://youtu.be/k3nqH7q22ws?feature=shared> (дата звернення: 16.04.2025).